

Et af naturens små mirakler:

SOMMERFUGLEN

træder ud af sit puppehylster.

Se billederne og artiklen
på midtersiderne.

Samvirke

NR. 19, 1958 . 1. NOVEMBER

**BANKEN
STÅR BAG**

hver må trække rask til sig

... de sidste raske tag med saven. De skarpe tænder bider hårdt i bark og ved. Smuld og spåner flyger ud gennem snitstedet ved roden af det gamle træ. Så synker kæmpen knagende og bragende til jorden – styrtet for det daglige krav om tømmer. I 1956 skovedes der i Danmark næsten to millioner kubikmeter træ, som anvendes til alle mulige produkter fra hegnspæle og bygningstømmer til legetøj.

År for år stiger behovet for indenlandsk tømmer. Men heldigvis er skovens mænd fornuftige og fremsynede. Der er ingen fare for, at Danmarks skove forsvinder som følge af hugsten. De kommende generationers skove er sikret. Moderne skovbrug er industri, storindustri, og hele samspillet mellem skove og fabrikker kræver kapital. Her sætter bankerne ind og sørger for at holde hjulene i gang. For bankerne er med overalt, hvor det gælder at modernisere og udbygge Danmarks produktionsapparat i takt med de krav, hverdagen stiller.

Erhvervslivet
har brug for
gode banker.

...tal med

ANDELSBANKEN

Danmarks fjerdestørste bank

LANDET RUNDT

ANDELS-JULEGAVE. 50.000 kr. sådan op mod jul – det luner, selvom man også er flere om at dele. „Lunheden“ er tilfaldet en kreds af arbejdere og funktionærer på FDBs isenkramafdeling i København, der havde fundet ud af, at selv når det gælder præmieobligationer, må andels-princippet kunne give bonus. Og det holdt altså stik.

MERE PLADS. En af landets mest befærdede hovedvejstrækninger, Mølholm-bakken udenfor Vejle, er i sommer blevet udgravet for at fremme trafikken.

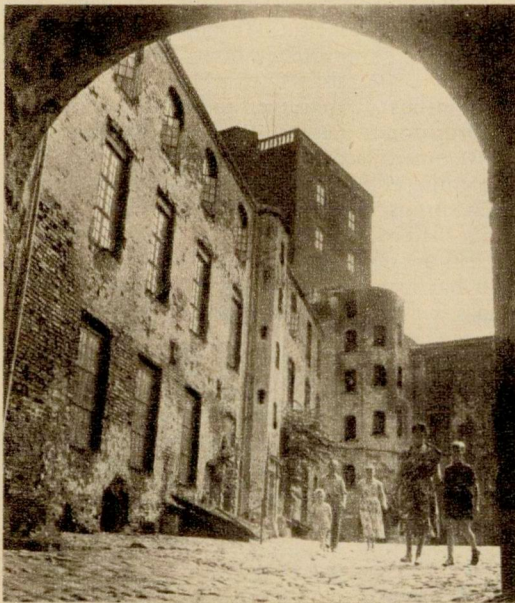
VAND I PLASTIC. Mellem Odense og det nye Lindø-værft er nedlagt vandrer af plastic. De svejses her sammen af en nyopfundet maskine.

KAN BÆRE! Disse stålbjælker skal bruges ved udvidelsen af Limfjordsbroen i Ålborg. Her overbeviser et par knægte sig om, at de kan bære.

SKAL – SKAL IKKE. Skorstensfejer Laursen, Haderup i Midtjylland, har dekoreret sit hus med 40.000 skaller fra Limfjorden og Vesterhavet. Hans mål er 100.000!

INTET FJERNSYN. På Koldinghus er netop sluttet en omfattende restaurering – og sagt nej til forslag om en lokal TV-relæstation ovenpå tårnet.

FOR AT SPARE. Gyrstinge Brugsforening var den første, der satte „Brugs“ udenpå forretningen. Ved sit 75 års jubilæum fornylig blev det røbet, at man gjorde det for at spare, idet hvert bogstav kostede 100 kroner!

Top-kvalitet

både i Stafet poplin skjorten 28,50

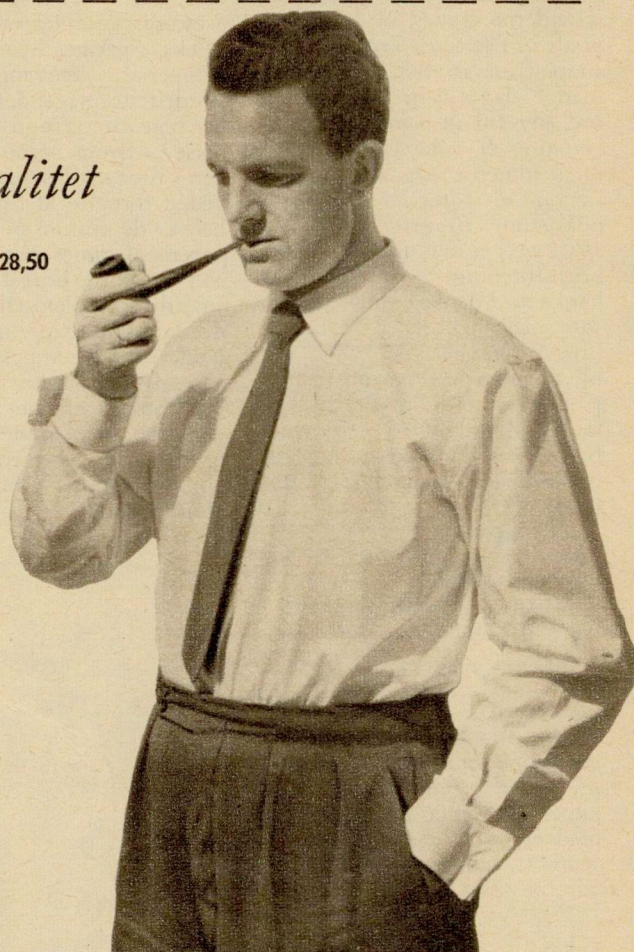
og i den strygefri

Stafet Calpreta 33,85

- en

kvalitetsvare

fra

80 MILLIONER

KUNNE INDVINDES

80 mill. kr. er mange penge, selv inden for en så omfattende bevægelse som brugsforeningernes. Det er et beløb, der ville repræsentere ikke så få butiksmønstre, nye varehuse og fordelagtige vareindkøb – alt sammen ting, som direkte ville komme brugsforeningernes medlemmer til gode.

Og 80 mill. kr. – det er netop, hvad brugsforeningerne som helhed kunne indvinde blot ved en rimelig forbedring af forholdene på to vigtige punkter: Omsætningshastigheden og kreditdagene. *Omsætningshastigheden* betegner den fart, hvormed varehylderne ryddes, så der bliver plads til nye ting. *Kreditdage* er simpelthen et mål for, hvor mange dages salg i kroner og øre, der for den enkelte brugsforening er bundet i kredit til medlemmerne. Og om disse to fænomener fortæller den netop udkomne *Brugsforeningsstatistik 1957*, at hvis alle Danmarks brugsforeninger fik hånd i hanke med dem på samme måde, som man har det i de bedste brugsforeninger, så ville der blive frigjort den nævnte kapital på cirka 80 mill. kr. Enhver kan tænke sig til, hvad dette ville betyde for bevægelsen og for hvert enkelt medlem af Danmarks 1899 brugsforeninger.

OMSÆTNINGSFASTIGHEDEN har direkte noget med priserne at gøre. Medens landforeningernes lagre af kolonialvarer sælges og fornyes 10 gange på et år – det går stærkt! – går det langsomt med isenkram og manufaktur. Manufakturvarerne ligger gennemsnitligt otte måneder på hylderne, inden de finder en køber, og denne lange ventetid medfører en renteudgift svarende til næsten fire procent af varens pris.

De, der kræver, at brugsforeningerne skal handle med

mange flere forskellige varer, må være klar over, at det kan forringe omsætningshastigheden og dermed gøre varerne dyrere. Vareudvalgets størrelse og omsætningshastigheden – det er to ting, der nøje må vejes op mod hinanden, når man tilrettelægger brugsforeningernes politik på dette område.

JÅ, men hvis brugsforeningerne da bare var noget større, vil man måske sige. Danmark er jo nok et land med mange brugsforeninger, men også med mange små brugsforeninger, og dette har undertiden givet mindre værdsekomplekser over for f. eks. Sverige, hvor brugsforeningerne gennemgående er stordriftsforetagender. Men er der egentlig grund til misundelse? Brugsforeningsstatistikken kaster nyt lys over forholdet ved at fortælle, at i det store og hele er de mindre brugsforeningers medlemmer mere „trofaste“ end de større brugsforeningers. Jo større medlemstal, des mindre omsætning pr. medlem. På landet, for eksempel, er butiksvaresalget 2872 kr. pr. medlem i de foreninger, som har mindre end 100 medlemmer – men i brugsforeninger med mere end 300 medlemmer er omsætningen „kun“ 1809 kr. pr. medlem

(kun i gåseøjne, for selv i vore dage er 1809 kr. jo ikke til at kimse ad, skønt de 2872 kr. naturligvis er langt bedre). I byerne, hvor Hovedstadens Brugsforening dog danner en undtagelse, mærker man den samme tendens. Forklaringen må i hvert fald for en del være den, at der i de mindre brugsforeninger ofte er et bedre sammenhold mellem medlemmerne og større mulighed for gensidig påvirkning, og det er jo ikke noget helt ubetydeligt gode at sætte op mod stordriften.

DER er halvanden million husstande i Danmark. Brugsforeningerne har 474,101 medlemmer. Hver tredje familie er således medlem af en brugsforening; men mange flere handler i brugsen, for seks ud af hver ti brugsforeninger har løst næringsbrev og kan derfor handle også med ikke-medlemmer. Der er iøvrigt stor forskel fra sted til sted. For at tage yderpunkterne, så er 79 procent af alle familier i de bornholmske landkommuner tilknyttet brugsforeningerne, mens kun 14 pct. af de fynske byers husstande er medlemmer. Forskellen mellem land og by er iøjnefaldende; på landet er – i Danmark som helhed – ikke mindre end 56 pct. af

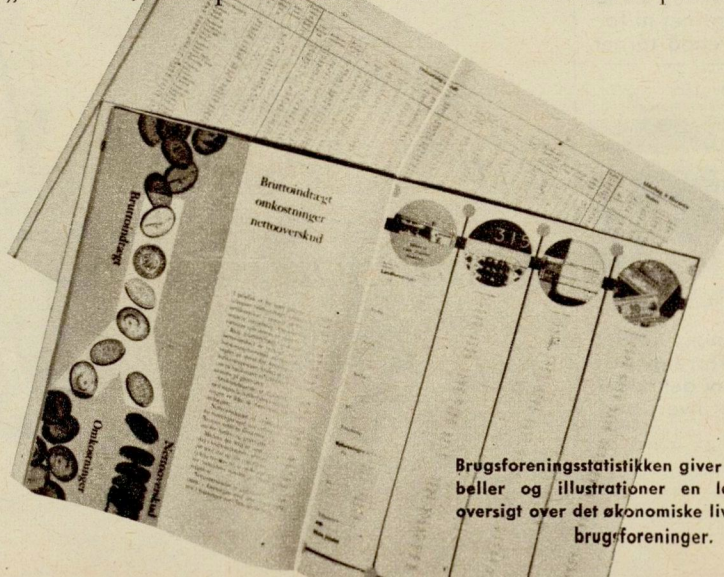
alle familier medlem af brugsforeningen, i byen 19–20 pct.

Det synes efter disse tal at være i byerne, de største muligheder findes – og det er da også netop her, den stærke fremgang i øjeblikket finder sted. Forrest i denne henseende ligger blandt alle danske byer *Esbjerg*; hvis brugsforeningerne fik tilsvarende tag i befolkningen i samtlige andre danske byer, ville det samlede medlemstal stige med ca. 150,000, fortæller statistikken.

DET er vel bl. a. et spørgsmål om indretning af nye butikker. Også herom har brugsforeningsstatistikken oplysninger af interesse. Hvis f. eks. nogen har troet, at selvbetjeningsbutikkerne er en københavnsk mode, som man ude i landet kun nødig og i stærk tvivl tager op, så må vedkommende tro om igen. Det oplyses nemlig, at mens hver fjerde HB-butik (25 pct.) er indrettet efter selvbetjeningsystemet, så gælder dette for næsten hver anden af provinsbyernes brugsforeningsbutikker (43 pct.). I landkommunerne, hvor forudsætningerne jo er helt anderledes, er selvbetjeningen naturligvis ikke så udbredt; her findes endnu kun tolv af den slags butikker, og her har moderniseringen ofte fulgt andre veje.

GENNEM brugsforeningernes 2282 butikker går mere end 20 pct. – altså mellem en fjerdedel og en femtedel – af det samlede salg i Danmark af egentlige kolonialvarer (chokoladevarer, vin og tobak, der jo for en stor del sælges gennem specialbutikker, er her holdt udenfor). Alene FDB-varerne tegner sig for næsten en trediedel af landets samlede mel- og grynforbrug, omkring en fjerdedel for sukker, margarine, sæbe og vaskemidler vedkommende, og en sjettedel af kaffe, te- og kakao-forbruget. Man mærker her, at flere af FDBs kvalitetsvarer er landets mest solgte.

Men der er altså meget at gøre endnu; det er muligt at vinde endnu stærkere frem. Og *Brugsforeningsstatistikken 1957* – der som sine forgængere er nydeligt og let forståeligt stillet op – vil være en god hjælp hertil.

Brugsforeningsstatistikken giver med sine tabeller og illustrationer en let forståelig oversigt over det økonomiske liv i Danmarks brugsforeninger.

Den 17. november er det 100 år siden, Robert Owen døde i sin walisiske fødeby Newtown. Det er en mærkedag for brugsforeningsbevægelsen, den moderne pædagogik, arbejderbeskyttelseslovgivningen, den europæiske socialisme og fagforeningsbevægelsen, thi på alle disse områder regnes denne ejendommelige personlighed for en af foregangsmændene

ROBERT OWEN udtrykte engang sit syn på brugsforeninger med en bemærkning om, at *urtekræmforretninger er et vanærende surrogat for verdens omdannelse*. Alligevel placerer hundredvis af lærebøger og afhandlinger ham som brugsforeningsbevægelsens fader. Og det er kun et enkelt af de mange paradokser, der er knyttet til Owens navn.

En af de mest iøjnefaldende modsætninger er den, at al hans offentlige arbejde for et lykkeligere samfund var præget af en næsten utrolig mangel på sans for økonomiske, politiske og psykologiske realiteter, hvorimod han i det private erhvervsliv demonstrerede en eminent dygtighed.

19 år gammel søgte han en ledig stilling som driftsleder for et spinderi med 500 arbejdere. Han forlangte 300 pund sterling i løn, en kæmpegage i 1790.

— *Hvad behager, sagde ejeren, tre hundrede pund! Det er nogenlunde lige så meget som de andre ansøgere har forlangt til sammen.*

— *Tja, svarede den 19-årige, jeg kan desværre ikke gå lavere. Det er, hvad jeg tjener i min egen forretning.*

Owen blev antaget, og få år efter sagde man, at han var Englands dygtigste fabrikant indenfor bomuldsindustrien. Samtidig havde han bevist, at man *kunne* drive en fabrik med overskud uden at se bort fra, at arbejderne også var en slags mennesker. Det var i datidens England opsigtvækkende. At anvende børn i 4–5–6 års alderen til fabriksarbejde 14–16 timer om dagen var således ganske almindeligt. Fattiggårdene afsatte børn i denne alder flokkevis til fabrikkerne, hvor de døde som fluer eller forkrøbledes på sjæl og legeme.

Lejlighed til at optræde som socialreformat fik Owen dog først for alvor, da han 28 år gammel blev medejer af fabrikken New Lanark, som beskæftigede ca. 500 børn og 1500 voksne. Interesse for samfundsforhold havde han længe næret. Alleerede som 12–13-årig skrev han til premierministeren, den berømmelige William Pitt, og foreholdt ham, at regeringen burde gøre noget mere for at få søndagen helligholdt. Ganske kort tid efter udsendte regeringschefen et dekret, der netop tog sigte herpå.

Anledningen var en ganske anden end drengens brev, men i Owens omgivelser tilskrev man naturligvis *ham* æren.

I New Lanark fik Owen efterhånden nedsat arbejdstiden til 12 timer, afskaffede anvendelsen af fattighusbørn og indførte en aldersgrænse for beskæftigelse af andre børn: 10 år. Hans foranstaltninger blev et forbillede for den første britiske arbejderbeskyttelseslovgivning, men det krævede

mange års kamp, før blot 10 års-aldersgrænsen accepteredes.

Reallønnen for Owens arbejdere forbedredes væsentligt derved, at alle gængse forbrugsvarer kunne købes i en af virksomheden drevet butik, hvis priser lå 25 pct. under de private købmænds. Adskillige har i denne forretning villet se en forløber for brugsforeningerne som de senere blev organiseret af Rochdaleværerne. Det er dog nok forkert. New Lanark-butikken adskilte sig bl. a. fra en brugsforening i det aldeles afgørende, at forbrugerne, køberne i butikken, ikke havde noget som helst at gøre med dens ledelse. At Owen med udvalget ikke som så mange andre fabriksherrer benyttede kundernes afhængighed til udplyndring af dem, ændrer ikke den kendsgerning, at de lave priser var udslag af et oplyst enevælde og ikke af et demokratisk samvirke.

Meget mere nyt var der i principperne for den skole, Owen oprettede i tilknytning til fabrikken. Den stod åben for børn i alderen fra 1 (!) til 10 år, men var delt i to afdelinger, hvoraf den for de yngste nærmest var en børnehave — den første i Storbritannien. I skolen, eller, som Owen kaldte den, „anstalten for karakterdannelse“, anvendtes helt revolutionerende metoder. F. eks. var straffe, vrede ord og al lektielæsning bandlyst, og hele undervisningen blev givet mundtligt ved hjælp af et omfattende anskuelsesmateriale eller på ekskursioner ud i naturen. Sang, dans og gymnastik indtog en fremtrædende plads på timeplanen.

Mange af disse ideer er jo nu taget op af folkeskoler i mange lande, men dengang var de så opsigtvækkende, at turister og fagfolk strømmede til i tusindvis. Den daværende storfyrste, senere tsar af Rusland, Nikolaj I, blev ved et besøg så begejstret, at han tilbød at tage to af Owens sønner med sig til det russiske hof, og desuden foreslog han i ramme alvor, at man under Owens ledelse skulle organisere en overflytning af den britiske overskudsbefolkning til Rusland — et projekt, der løseligt beregnedes at ville omfatte 2 millioner mennesker.

Mindst glade for de nye ideer var Owens skiftende medejere. Både af h. t. udgifterne

MANGE
millionæren
der blev kaldt

Brugsforeningernes Fader

Alligevel fortsatte gnidningerne, og 57 år gammel forlod Owen New Lanark.

Længe forinden havde han begyndt sin mundtlige og skriftlige agitation for „*en ny moralsk verden*“. Her dukker for første gang ord som *socialisme* og *kooperation* op, men når Owen skriver om kooperativ virksomhed, mener han ganske vist samarbejde i ordets bredeste betydning eller den specielle form for samvirke, som ville udfolde sig i de *kommuniteter*, hvoraf hans nye verden skulle bygges op.

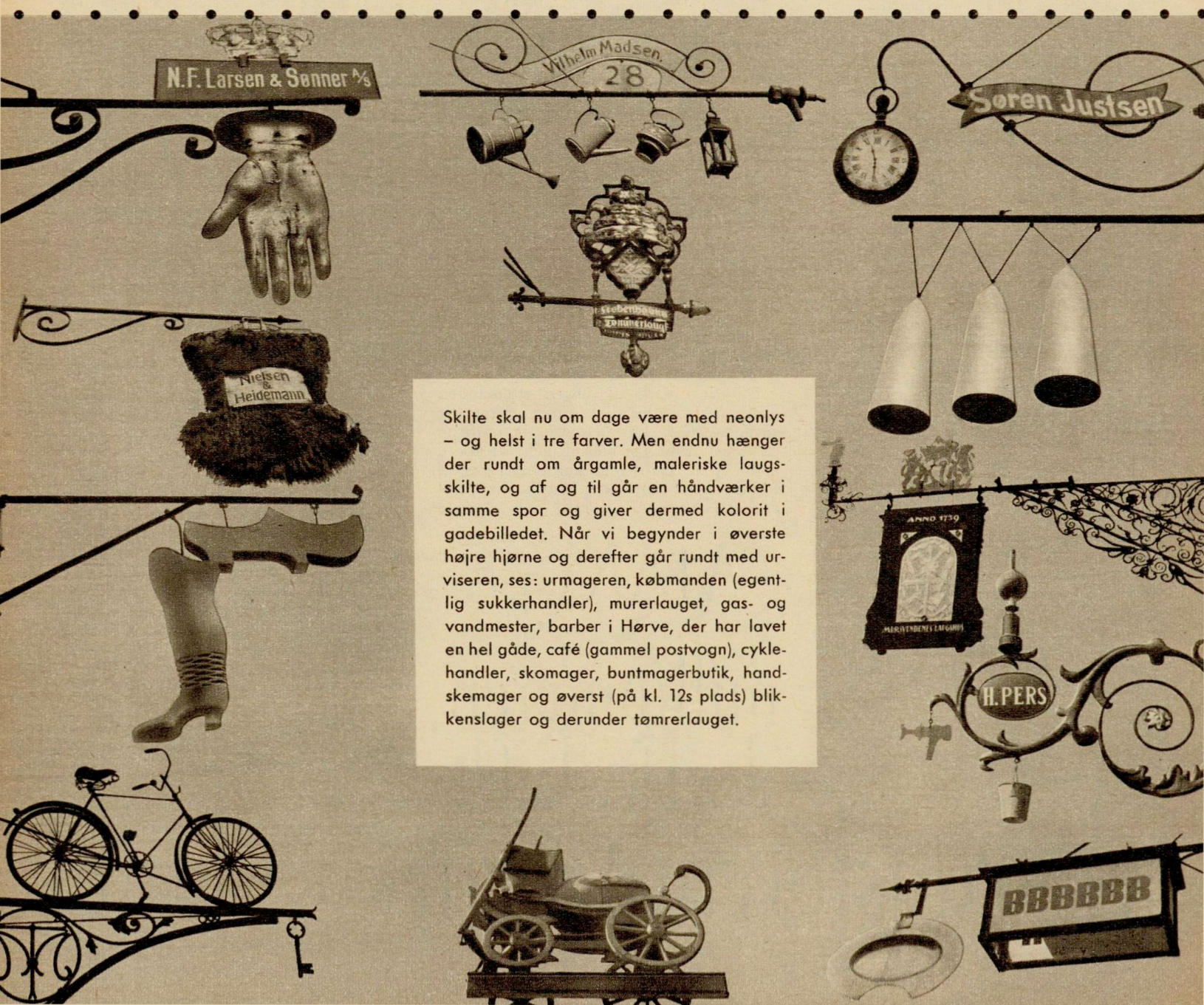
Økonomisk skulle hvert af disse samfund baseres på en kombination af jordbrug (udelukkende med spade) og industri i egne fabriksanlæg. Owen beregnede, at man under disse forhold ville være i stand til at tilfredsstille ethvert rimeligt behov hos medlemmerne ved indsats af blot en brøkdel af deres arbejdskraft. Derfor inddelte han kommunitetets borgere i 8 aldersklasser, hvoraf de to (15-25 år) alene skulle kunne klare det egentlige produktive arbejde.

Planen ser vel nu lidt naragtig ud, men ved fremkomsten blev den skam taget alvorligt af mange. Blandt Owens velyndere

EN IDE, DER BRØD SAMMEN

Kritikken gjorde overhovedet ikke indtryk på Owen. Han nærede den rodfæstede overbevisning, at et menneskes karakter helt og fuldt dannes af dets omgivelser. Hvis Londons overborgmester var vokset op i forbryderkvarteret St. Giles, ville de samme egenskaber, som nu har gjort ham til en fremtrædende jurist, antagelig have gjort ham til en særlig berygtet tyveknekt, hævdede Owen.

Denne opfattelse af miljøets altafgørende betydning, som efter Owens mening var den største opdagelse i menneskehedens historie, førte naturligvis bl. a. til, at menneskene ikke kunne gøres ansvarlige for deres dårlige handlinger – ej heller den

uforstand, hvormed nogle altså modtog Owens plan.

Da den nye moralske verden endelig søgtes realiseret, fik modstanderne imidlertid ret i deres onde spådomme. Både kolonien New Harmony i USA og nogle tilsvarende foretagender i Storbritannien brød sammen efter få års forløb, skønt de var startet under en så voldsom optimisme, at deltagerne gik over til en helt ny tidsregning og gav det førstfødte drengebarn navnet Primo Communis. Da kreditorer gjorde udlæg i den britiske koloni Queenwood og stillede hovedbygningen til salg, tilføjede Times den „anbefaling“, at ejendommen særlig egnede sig til galeanstalt.

Owen havde selv tabt hele sin formue på eksperimenterne – en sum, der i vore dages penge ville udgøre adskillige millioner kr. – og levede i sine sidste år på en understøttelse fra sine fire sønner. Lige utrættelig og idealistisk var han imidlertid.

Denne særprægede personlighed beskrives af mange som *den grimme mand, jeg har mødt*, og han kunne egentlig ikke diskutere en sag. Han holdt *taler*, men når han skulle argumentere, *begyndte han i tåge og endte i røg*, som filosofen Bentham udtrykte det. Alligevel var hans evne til at begejstre og samle folk ganske enestående.

ROBERT OWENS SIDSTE ORD

Da han i 1834 stiftede en fagforening, fik den på fem uger 1/2 million medlemmer – et tilløb, den britiske fagbevægelse aldrig før eller siden har oplevet – men den viste sig dog at være uden livskraft. Stor succes i starten blev også den *arbejdsbørs*, Owen oprettede. Han mente, at alle værdier stammer fra arbejdet, og at arbejdsløsheden havde sin rod i pengesystemet. Princippet for arbejdsbørsen var derfor, at medlemmerne indleverede deres produkter til foreningen, fik dem vurderet *efter den medgåede arbejdstid* og derpå kunne udtage andre varer, der repræsenterede samme arbejdstid. Foretagendet var naturligvis dømt til undergang. Dels fordi selve vurderingen ofte måtte være gæteri, dels fordi systemet ikke tog hensyn til, om en vare var efterspurgt eller ej. En del private næringsdrivende slæbte skyndsomt al deres ukurante skrammel til arbejdsbørsen og ombyttede det med salgbare artikler.

87 år gammel optrådte Owen sidste gang som taler. Han indledede med at sige, at *for at udrydde elendigheden af verden må menneskenes ydre vilkår forbedres fra grunden af*... så faldt han besvimet om. Nogle timer senere vågnede han og spurgte, hvad han havde sagt. Da han fik det refereret, sukkede han tilfreds: *Godt! Det var netop det, jeg ville sige.*

Han *havde* unægtelig fået sagt det, der lå ham på sinde – ikke blot ved denne lejlighed. Hans budskab og personlige eksempel vækkede og inspirerede – og heri ligger vel hans store betydning. Set under denne synsvinkel har han været med til at præge næsten alle folkelige bevægelser i Storbritannien. Men det blev de næste generationer, som måtte knytte forbindelsen mellem de høje idealer og dagligdagens krav.

KAJ CHRISTIANSEN

kvalitet og slidstyrke

for meget mere
end prisen...!

SUPER STAFET

er rigtige

mandfolkesokker —

og med 3 måneders

slidgaranti. Sokkerne er

udvendig af spun per-

lon og indvendig af

uld kamgarn, og

de er tå- og

højhælførstærket.

Kr. 8,65

STAFET sokkerne fås
også i dejlig uldkvalitet
med 20 pct. nylon.

Kr. 8,45

Stafet

— en kvalitetsvare fra FDB

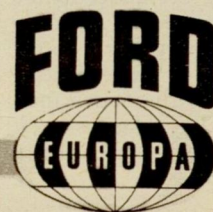
Når man hele sit liv har ønsket sig en bil....

Når man hele sit liv har ønsket sig en bil
bliver valget ikke tilfældigt. Når det for
vort vedkommende blev ANGLIA,
skyldes det dels den kvalitet, der
ligger i Ford-navnet, dels det smukke,
repræsentative udseende - og måske navnlig
den kurvesikkerhed og de strålende køreegenskaber
man fornemmer, så snart man sætter sig ved rattet.
Det er enkelte af de mange grunde
til dens imponerende succes.
Nogle køber den på grund af dens
lynhurtige acceleration, andre på grund
af dens herlige komfort - men for alle forhøjes
glæden over ANGLIA
ved den kvalitet, der præger hver detalje.
Hele Europa er begejstret!

FORD ANGLIA

Bilen, der kun tales godt om!

SABOTØREN ER DAGLIGT PÅ FÆRDE

En del af skolens store maskinpark opstillet foran undervisningsbygningerne. I baggrunden ses hovedbygningen, der anvendes til kontorer og forstanderbolig.

DET eksplosive motoråndedræt giver genlyd fra træerne, da traktoren maser sig frem ad den sandede, opkørte skovvej. Pludselig udstøder den et par suk og går totalt i stå. Traktorføreren springer af og mumler:

— Så, nu har sabotøren været på spil igen!

Dette er en scene fra et så fredeligt sted som Vestjylland. Sabotøren, der mumles om, er blot et slags kælenavn, som eleverne på Europas største traktorskole (Ulfborg Kærgård) anvender på deres instruktører. Det er nemlig en af instruktørens fornemste opgaver i al gedulghed at pille ved motoren, så den sætter ud – og så lade eleven om at få den i gang igen.

For nogle år siden købte staten Ulfborg Kærgård – en gammel studegård – midtvejs mellem Holstebro og Ringkøbing for at indrette kursussskole for ufaglært arbejdskraft. Denne virksomhed har efterhånden udviklet sig til, at her finder en så omfattende undervisning sted i brug af traktorer og dermed beslægtede arbejdsmaskiner, at den er blevet Europas største på dette område.

Der undervises tillige i afvanding og dræning, men motor- og maskinundervisning dominerer så absolut, og karakteristisk for denne undervisning er, at her mødes to forskellige samfundsinteresser i en fælles opgave.

Der arbejdes med gravemaskine ude i terrænet. Skolen rår over 400 tdr. land, så der er plads til at boltre sig på.

Den ene interesse er, at mennesket er for værdifuldt for et samfund til at gå i svang i arbejdsløshed. Den anden samfundsinteresse er, at mekaniseringen indenfor landbrug, transport og industri efter krigen har udviklet sig så voldsomt, at det er nødvendigt at have arbejdskraft, der ikke alene kan betjene disse maskiner, men også behandle dem på en sådan måde, at de holder længst muligt, og at reparationer indskrænkes til det, som naturlig slidage gør uundgåelig.

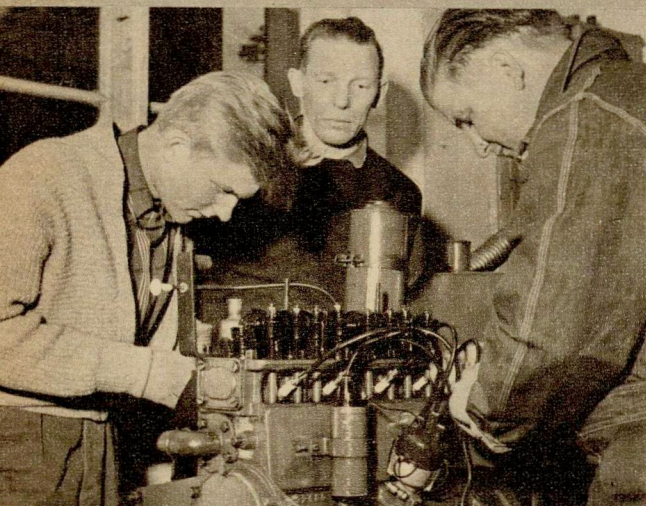
Det er karakteristisk for arbejdsmarkedet i dag, at der reelt ikke er noget, som hedder ufaglært arbejdskraft. Manden med de svulmende muskler som eneste aktiv er der ikke megen brug for mere, da maskiner efterhånden har overtaget hovedparten af det mest slidsomme arbejde. Men til gengæld er der brug for ham, der kan bruge fingre og hoved. Arbejdsmandsgruppen er da også opdelt i en række brancher, der hver især kræver specialviden af sine udøvere, og motorkundskab er her noget af det mest nødvendige. Derfor udfører traktorskolen på Ulfborg Kærgård en så stor mission.

Den grundlæggende undervisning er tre ugers kursus, men her udover arrangeres kursus for såvel videregående elever som for folk, der kun har interesse i mere begrænsede emner. Det grundlæggende kursus starter

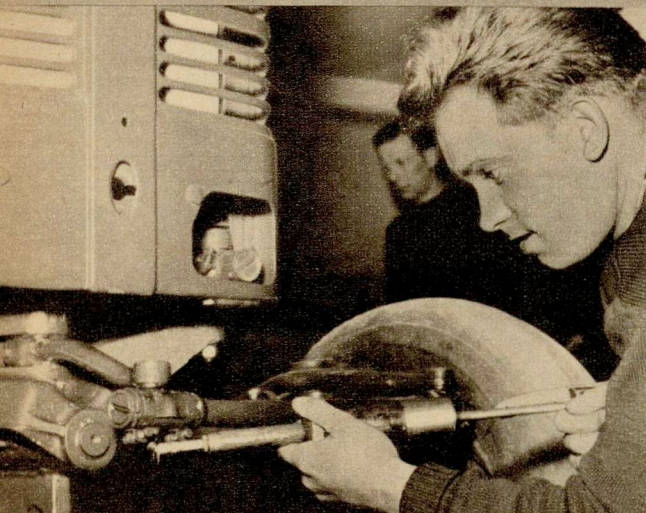

I skolestuen gennemgås en opskåret model af en benzine motor, så eleverne kan se, hvorledes de forskellige dele bevæger sig. Man lærer at skille for eksempel karburator og strømfordeler ad og rense dem – og vel at mærke sætte dem rigtig sammen igen.

Der arbejdes med fejlfinding i en stationær motor, efter at instruktøren har „pillet“ ved den. Måske er der kommet et sandkorn i en strålespids, måske er der et sted overgang i det elektriske system, men allsammen fejl, der forekommer i det daglige arbejde.

70-80 procent af alle reparationer på traktorer og tilsvarende maskiner skyldes – viser erfaringerne – manglende viden eller skodesløs behandling, og det er store samfundsmæssige værdier, der på den måde går tabt. Derfor lægges i undervisningen vægt på vedligeholdelsen, bl. a. lærer eleverne hvor og hvordan man smører.

med, at eleverne den første uge ved hjælp af modeller og stationære motorer gennemgår de fundamentale motor-principper for derefter at lære, hvordan man indkredser en fejl, når motoren pludselig sætter ud. Der er ikke tale om forsøg på at give eleverne et overfladisk mekaniker-kursus, men at gøre dem fortrolig med de funktionsfejl, der er almindelige, og som i virkeligheden ikke kræver mekanikerhjælp: snavs i karburatoren, dårlig kontakt i strømfordeleren, forkert tænding og lignende.

Når grundlaget er lagt, tages næste uge fat på opbygning og vedligeholdelse af traktorer og tilsvarende maskiner. Her lægges særlig vægt på den daglige rengøring, hvordan man skifter olie, hvor og hvorledes der smøres, hvordan traktoren beskyttes, når den ikke bruges – for blot at nævne nogle af de vigtigste ting.

Den tredje uge er man så klar til at anvende maskinerne i praksis og få dem til at køre igen, når „sabatøren“ har pillet! Den arbejder, der har deltaget i et sådant tre ugers kursus, vender hjem med teoretisk og praktisk kendskab til så at sige alle de i Danmark almindeligst forekommende typer af traktorer; han har kørt med bulldozer, gravemaskiner o. s. v. – ja, sågar en mejetærsker er ham ikke længere fremmed!

Når eleverne forlader skolen, får de et afgangsbrev, og selv om det ikke ligefrem indeholder eksamens karakter for den enkelte, kan det højt anset blandt arbejdsgiverne, fordi erfaringerne viser, at det er et bevis, der er dækning for. Ydermere kan de af eleverne, der har lyst til og anlæg for det, afrunde undervisningen med at tage kørekort til traktor.

Denne skildring får måske nok det hele til at lyde så enkelt og ligetil, men man er på skolen klar over, at det er levende mennesker, man har at gøre med, og mennesker med vidt forskellige forudsætninger. Nogle er unge og „tænker i maskiner“, andre op i årene (helt op til 65 år!) og ganske fremmede for mekanik; nogle fatter let, andre vanskeligere. Derfor er undervisningen også meget individuel – der stilles store krav til instruktøernes evne til at tage sig af hver enkelt og finde ud, hvor han nu bedst nemmer stoffet.

For alle skal de hjælpes og have gavn af kursus – og får det også!

SPILEGLÆDEN VOKSER

I sommer var der en mand i Helsingør, som vandt 183.000 kr. i det nordvesttyske lotto. Vort eget klasselotteri har fornylig overstået sin halvårslige sjette trækning, hvori hovedgevinsten var 350.000 kr., statens præmieobligationslotteri med 250.000 kr. som største gevinst er lige trukket – og uge for uge uddelles der tipsgevinster for et par millioner kroner.

*

Vi er blevet spilleglade i Danmark. Alene gennem de mere officielle kanaler spiller vi for mellem 200 og 250 millioner kr. om året. Hvilket spil giver da den største chance for gevinst?

Det gør præmieobligationslotteriet, vil man måske mene – for dér er man i alle tilfælde sikker på at få sit indskud igen. Men stop nu lidt! Det er jo ikke selve den 50 kroners præmieobligation, man skal betragte som indsatsen i dette spil, for den er blot et nummer, som giver adgang til lodtrækningen. Den egentlige indsats er her den årlige rente. Regnet ud efter anstændige obligationsvilkår burde dette blive omkring 3 kr. om året, men rent faktisk er det kun omkring en daler årligt pr. præmieobligation, der udbetales i gevinster, og kun én ud af hver cirka femten spillere får overhovedet gevinst i præmieobligationslotteriets ti-årige løbetid.

Det kongelige klasselotteri, der bygger på mere end to hundrede års erfaringer med spillernes ønsker og handlemåde, er i den henseende mere skikkelig. Der er 182.500 numre med i lotteriets store tromle, og 38.500 gevinster i hver serie – så her må hver spiller gennemsnitligt vinde en gang hvert andet-tredie år. Det er en god chance. Til gengæld er de fleste gevinster så små som 140-200 kr. (for en hel seddel endda, og de fleste spiller jo på brøddeler af sedler). I klasselotteriet får spillerne mere end 50 øre tilbage som gevinst af hver krone, de betaler for lodderne.

*

Så er der tipningen, i mange henseender den største molok i spillelidenskabens tempel. Vi tippede i Danmark i fjor for godt 60 mill. kr., hvortil kom statens ekstra femøre for hver spillet række. Inden for tipningen er det én ud af hver ca. firs indleverede kuponer, der giver gevinst. Gennemsnitstipperen vil – forudsat at han gør en indsats hver gang – komme med på den ugentlige gevinstliste en gang hvert andet år, og hans præmie vil være ca. 70 kr.

Løvrigt er det åbenbart københavnernes, som er mest spilleglade. I hovedstadsområdet tippedes der sidste år for mere end 19 kr. i gennemsnit pr. indbygger; næstivrigst er befolkningen i Maribo amt, hvor der tippedes for 15 kr. pr. indbygger. I Tønder amt er det kun halvt så meget, og tilsvarende lavt ligger de vest- og nordjyske amter.

Måske har befolkningen dér gennemskuet, at de fleste af tipspengene bliver væk. Af hver krone, tipperne indskyder, får de kun 38 øre tilbage som præmier; staten tager selv 32 øre, og efter at alle administrationsudgifter osv. er afholdt, bliver der ca. 17 øre til uddeling til idrætsformål og lignende.

Endda er de 38 øres gevinst for hver indskudt krone højt, hvis man sammenligner med de mange mere eller mindre private lotterier, som afholdes mellem år og dag landet over. Her svarer gevinsterne værdi gerne til 20-40 øre for hver krone, der trykkes lodsedler for. Men selvfølgelig; her har spillerne oftest tillige følelsen af at støtte et godt formål.

*

Det store held er meget sjældent i spil. I det tyske lotto f. eks. (hvor iøvrigt halvdelen af spillernes indskud går direkte i statskassen) er chancen for at vinde den største gevinst som én til fjorten millioner (1:14.000.000).

Det sker dog undertiden, f. eks. at folk vinder større gevinster to gange med kort mellemrum. I maj i år var der således en arbejder i Borås i Sverige, som vandt 50.000 kr. (svenske endda!) i tipning – efter at han sidste år sammen med et par kammerater havde taget den store gevinst på 200.000 kr. hjem i statens pengelotteri!

Det er ikke mærkeligt, at heldet kan være ude i Sverige, for derovre spiller man meget og gerne, skønsvist mere end tre gange så meget som her. Udsigten til at vinde store gevinster kan endda lokke svenskerne til at spare mere op; en kampagne for at få unge mennesker til at spare op af deres arbejds løn er således kombineret med store statslige præmier.

*

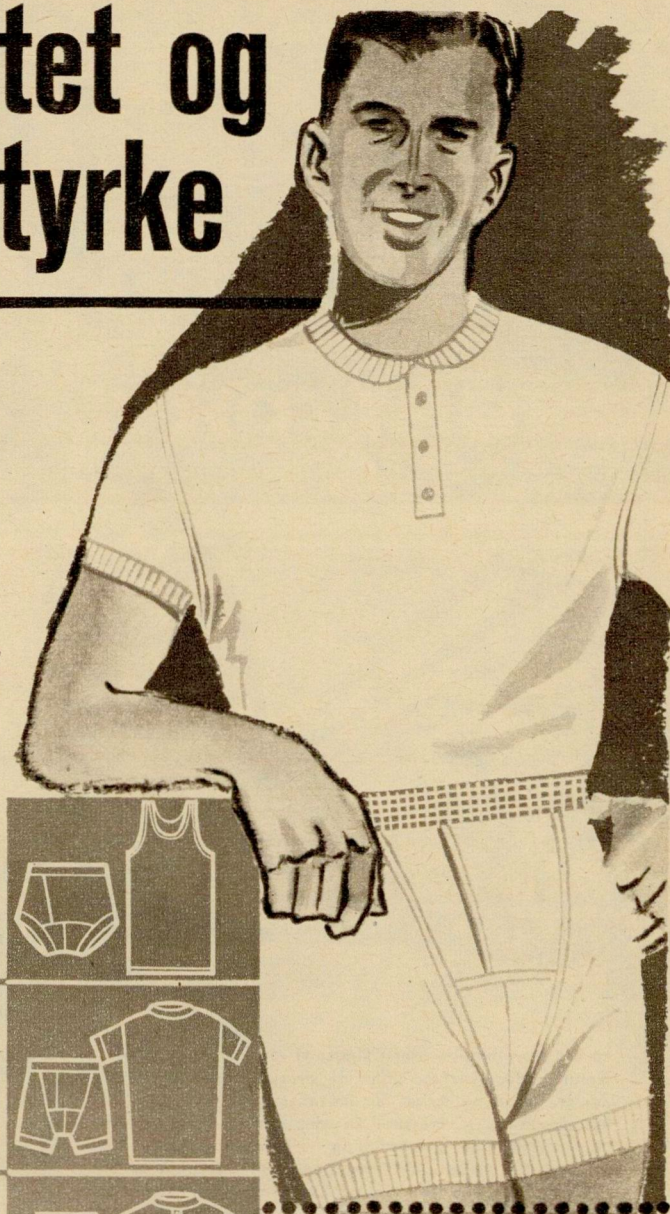
Svenskerne er endda langt fra de værste spillefugle. Blandt de europæiske folk ligger englænderne klart som nummer ét: I England var den samlede spilleindsats sidste år ca. 11 milliarder kroner, hvilket svarede til 215 kr. pr. indbygger. Ti millioner mennesker tipper, men fodboldtipning er imidlertid kun nr. tre på listen over englændernes mest yndede spilleformer. Mere end halvdelen af de nævnte 11 milliarder kroner, som englænderne spiller for, sættes på hestevæddeløb.

Det er således først og fremmest i England, at det egentlige totalisatorspil har hjemme. Men også her hos os er totalisatorspil på de forskellige væddeløbsformer af betydning. Man kan anslå, at der årligt omsættes 50 mill. kr. på trav og bredvæddeløb, på galop og cykelløb, og mere end halvdelen af disse penge omsættes i travbanernes totalisatorer. Spilleformerne er her så mangeartede, at man vanskeligt kan gøre gevinstchancerne op under ét. Dog kan det siges, at spillerne som oftest får lige så stor en del af deres indskud tilbage i form af præmier, som det omtales for tipningens vedkommende.

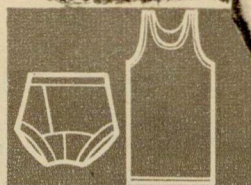
Kun én spiller altid med og vinder hvergang: Staten. I totalisatorskat og entreafgift på væddeløbsbanerne, i stempelafgift af lotterisedler og den ekstra femøre på tipsrækkerne, i overskud af de statslige lotterier, afgift af spillekort og af tipspræmier m. v. tjener staten årligt ca. 43 mill. kr.

kvalitet og slidstyrke

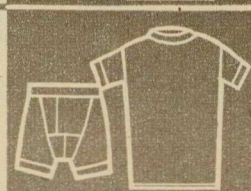
for
meget
mere
end
prisen!

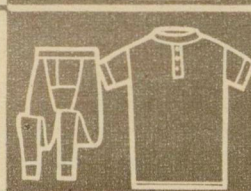
Undertrøje uden ærmer,
ribstrikket 7.65
Tilsvarende trusser 7.65

Undertrøje med rund
hals 10.65
Tilsvarende benklæder
med ¼ ben 9.35

Undertrøje med rund
hals og knapper, rib-
strikket 13.85
Tilsvarende benklæder
med lange ben ... 14.45

Undertrøje i interlock
med lange ærmer 13.85
Tilsvarende benklæder
med lange ben ... 12.45

Undertrøje i interlock med
rund hals og knapper 10.85
Tilsvarende benklæder med
¼ ben 8.85

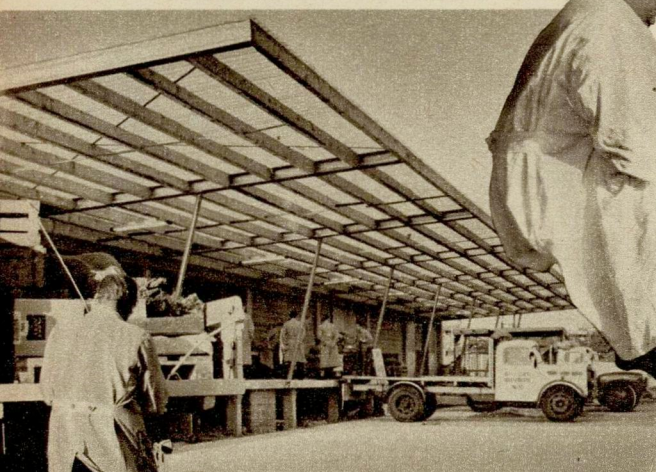
Stafet

EN KVALITETSVARE FRA FDB

GRØNTTORV I KÆMPEFORMAT

På det store billede øverst kigger vi ind i hallen en tidlig morgen. Her over ses en af de større private bygninger, der er opført på torvet, en indkøbscentral, Hovedstadens Brugsforening har indrettet. Foruden almindelig lagerplads vil den rumme bl. a. kølerum og sorterings- og pakkeanlæg for kartofler. Med sine fremragende tilkørselsforhold vil den give mulighed for en meget hurtigt afvikling af daglige grøntsagsforsendelser til HBs mange afdelinger.

Gennem 70 år er Storkøbenhavn blevet forsynet med grøntsager, frugt og blomster fra det idylliske grønttorv midt inde i byen. Men idyllen har måttet vige for udviklingens naturlige krav – torvet var blevet for lille; bød ikke handelen tidssvarende arbejdsvilkår; dannede trafikprop i byen m. m. Den 1. oktober flyttede torvets 800 sælgere og 1100 købere ud til det nyopførte grønttorv i Valby. Det er et andelselskab, omfattende producenterne, der driver og ejer dette grønttorv i modsætning til det gamle, der tilhørte Københavns kommune. Den samlede opførelsessum kommer op på 30 mill. kr., og der regnes med en årlig omsætning på 300 mill. kr.

Grønttorvshallerne set udefra frembyder et imponerende syn med de lave bygninger i moderne arkitektur.

• • • • • OMNIBRUGSEN OG PARAGRAF 26 • • • • •

EN af Provinshandelskammerets juridiske rådgivere, professor Alf Ross, har i denne organisations medlemsblad givet et interessant bidrag til den debat, HB har rejst med starten af sin omnibrugs – det rullende brugsforeningsudsalg.

Professoren fastslår, at der består en nøje sammenhæng mellem de rullende forretninger og næringslovens pag. 26, som forbyder en handlende at have mere end eet udsalgssted i hver kommune.

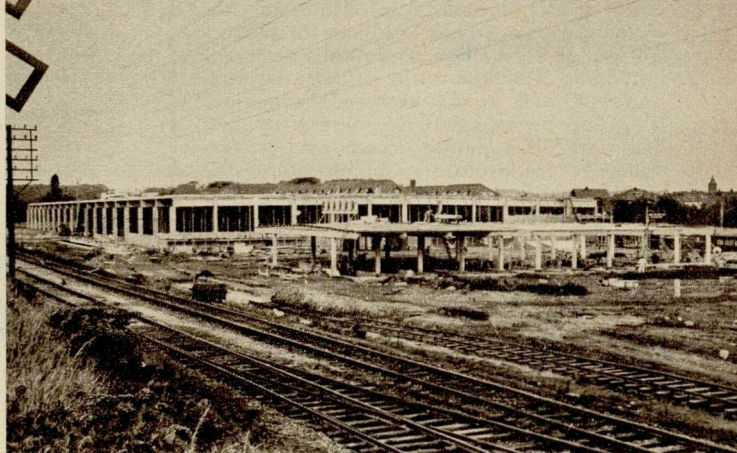
I forhold til denne bestemmelse ligestilles en rullende butik med et fast udsalgssted, men forbudet mod flere udsalgssteder (rullende eller faste) omfatter som bekendt ikke brugsforeninger, der

kun handler med medlemmer.

Tanken om ophævelse af pag. 26 har mødt stærk modstand fra detailhandlerside, men – erklærer professor Ross nu – skal forbudet mod flere udsalgssteder bibeholdes, er det givet, at man samtidig også må opgive tanken om at få næringsloven som helhed til at gælde også brugsforeninger. Den mangeårige praksis med flere brugsforeningsudsalg lader sig ikke vælte.

En ophævelse af den omstridte paragraf 26 synes derfor, slutter han, at være den pris, der må betales, hvis der skal være udsigt til at bremse den udvikling, der går i retning af at give kooperationen eneret på at gøre vareomsætningen, især med kolonialvarer, ambulante.

• • • • • FDBs STORAFDELING I VORDINGBORG • • • • •

Langs banelinjen ligger lagerhallen og foran ses kontorbygningen, der på billedet endnu kun er et tag, lagt på to rækker søjler. I baggrunden til højre ses Vordingborgs vartegn Gåsetårnet.

Omkring hallen er faste parkeringspladser til 2.000 biler, så de købende detailhandlere ikke behøver at føre en fortvivlet kamp for at komme til. Herunder forsyner en af dem sig i hallens blomsterafdeling.

DER har fornylig været rejsegilde på FDBs storafdeling i Vordingborg, hvorfra syd-sjællandske og lolland-falsterske brugsforeninger vil blive betjent, når bygningerne står færdige i løbet af næste år.

En storafdeling kræver storbyggeri. I Vordingborg betyder dette en lagerhal, der under sit tag kunne dække tre fodboldbaner (hallens areal er nemlig på 15.200 kvadratmeter), og hertil kommer en kontorbygning og diverse andre bygninger.

Hovedbestanddelene i disse bygninger er elementer, der til formålet er fremstillet på en fabrik i Glostrup og transporteret til Vordingborg efter en forud bestemt køreplan. Der har været dage, hvor der var seks lastbiler undervejs fra Glostrup til Vordingborg med elementer. Til den vældige hal er medgået 95 søjler, der giver en rumhøjde på omkring seks meter, foruden 76 dragere og oven på disse er lagt 646 tagplader. Bygningens ydervægge opføres af mursten. Hvor det er muligt, er der benyttet lokale håndværksmestre og underentreprenører.

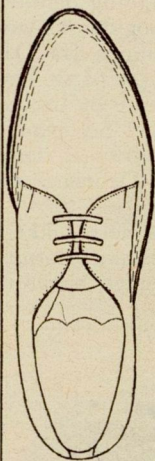
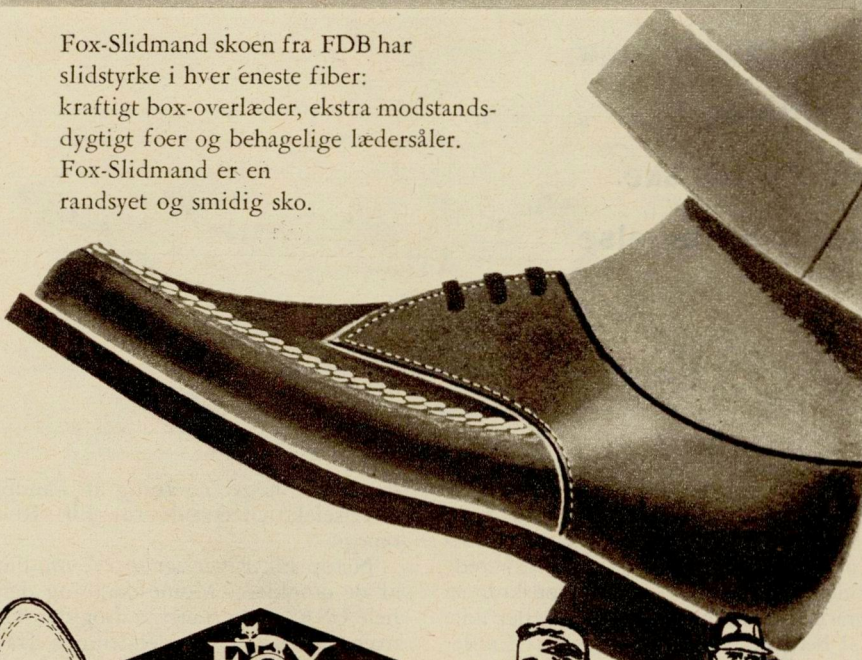
FOX - Slidmand

den slidstærke herresko

nu også i ny facon

med lædersåler

Fox-Slidmand skoen fra FDB har slidstyrke i hver eneste fiber: kraftigt box-overlæder, ekstra modstandsdygtigt foer og behagelige lædersåler. Fox-Slidmand er en randsyet og smidig sko.

Fox-Slidmand – en rigtig kvalitetsko med slidstyrke for meget mere end
prisen **58⁵⁰**

fås i FOX-Magasinerne, Stilman og ANVA

VERDENS FØRSTE ANDELS ATOMKRAFTVÆRK

er i virkeligheden
et sideskud
på den danske
andelsbevægelse

I sit ydre vil atomkraft-værket i Elk River komme til at minde meget stærkt om dette atomkraft-værk, som for tiden er under opførelse i nærheden af New York. Atomreaktoren placeres under den kuppelformede bygning til højre (og til dels under jorden), mens den rektangulære bygning til venstre bl. a. indeholder de damp-turbiner, ved hvis hjælp varme-energien fra atom-reaktoren forvandles til elektricitet.

VERDENS første andels-atomkraftværk er under opførelse. Starten af dette foretagende indleder en ny æra for den fredelige udnyttelse af atom-energien, erklærede præsident Eisenhower i et lykønskningstelegram, og man overdriver vel heller ikke ved at betegne begivenheden som en milepæl i andelsbevægelsens historie.

Med lidt god vilje kan man endda kalde andels-atomkraftværket et slags sideskud af den danske andelsbevægelse, til trods for at det ligger på en grund umiddelbart ud til Mississippi-floden – altså midt i USA. Bygherrerne er en gruppe farmere i Minnesota, medlemmerne af *The Rural Coop Power Association of Elk River* – på dansk ville

det hedde noget i retning af Landbrugets andelselektricitetsværk for Elk River og omegn.

Netop Elk River-egnen var imidlertid et af de områder i Minnesota – og dermed i hele USA – som stærkest drog danske landmænd til sig, da udvandringen fra Danmark i forrige århundrede var på sit højeste. Både Minnesotas landbrug og dets andelsbevægelse – førende i USA gennem flere generationer – opbyggedes af danskfødte emigranter og med Danmark som forbillede.

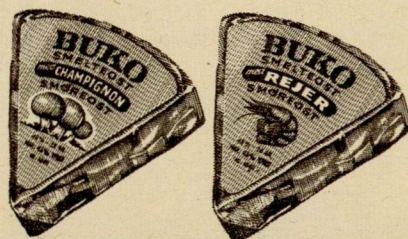
Nogen tilfældighed er det derfor ikke, at formanden for den andels-sammenslutning, som skal rejse og drive værket, bærer det

pæredanske navn Gravgaard. Flertallet af de andelshavere, der har valgt ham, er 2. og 3. generations efterkommere af gode danske bønder og landarbejdere.

Et særligt stort kraftværk bliver det ikke – end ikke efter dansk målestok. Det får en kapacitet på 22,000 kw, mens f. eks. det nye sjællandske kraftværk på Asnæs allerede med færdiggørelsen af 1. afdeling (af fire) kommer op på 125,000 kw. Sammenlignet med et ordinært kraftværk bliver atom-anlægget meget dyrt. Selve reaktoren koster 9,3 millioner dollars (65 mill. kr.), og med det øvrige udstyr bliver den samlede startudgift 16,5 mill. dollars (120 mill. kr.), mens Asnæsværkets første afdeling

– tal med uddeleren om den

**Ta' BUKO
til bords...**

der har De jo
Garantien
for, at alle
Rotterne
forsvinder

Temus W Rottegift

Godkendt af Indenrigsministeriet
som Rotteudryddelsesmiddel.

Temus W Musegift

er af Statens Skadedyrlaboratorium
anerkendt til Bekæmpelse af Mus.

med næsten den seksdobbelte kapacitet vil koste ca. 100 mill. kr. Selv når man tager i betragtning, at dollar'ens købekraft ikke svarer til de ca. 7 kr., som er den officielle kurs, men snarere til det halve, er der altså tale om en anselig overpris.

Man håber naturligvis, at denne merudgift kan vejes op af besparelser på driften. Men det er nu lidt af et hasardspil. Der er så få atomkraftværker i drift, at man f. eks. ikke kan sige noget bestemt om anlæggets levetid, og den er naturligvis meget afgørende for økonomien.

Lettere at have med at gøre

Derimod er det givet, at atomkraftværket bliver lettere at have med at gøre i den daglige drift. Et kulfyret kraftværk af en størrelse som det i Elk River skulle bruge et sted omkring 75.000 tons kul om året eller et mindre jernbanetog fuldt om dagen. Atomkraftværket bruger uran og thorium som brændstof og kan klare sig med 3,5 kubikmeter om året.

Når det først er i drift, kan det passes af ganske få mand. Amerikas største civile atomkraftværk, som er mange gange større, drives af ialt 12 mand. Nogen fare for dem eller omgivelserne frembyder atomreaktoren ikke, hævder eksperterne. Den kan ikke løbe løbsk, og hver fase i processen er sikret med tre måleinstrumenter. Konstatere det ene af apparaterne noget unormalt, lyser en rød lampe, viser to apparater tegn på, at der er noget galt, ringer en klokke, og måler de alle tre på samme tid en fejl

i processen, skingrer alarm-sirener over hele værket, samtidig med, at automatiske sikkerhedsforanstaltninger træder i funktion i løbet af brøkdelen af sekunder.

Andels-sammenslutningen, som overtager driften af det nye værk, stiftedes så sent som i 1940. I de forløbne 18 år har man tidoblet antallet af andelshavere og forbrugere, så Elk-River-værket nu betjener ca. 40.000 husstande og virksomheder – mest landbrugsbedrifter. Når sammenslutningen har kunnet give sig i kast med en så stor og risikabel opgave som atomkraftværket, skyldes det for en del, at regeringsmyndighederne betragter det som et forsøgsværk og derfor har ydet en betydelig økonomisk støtte. Selve atom-reaktoren vil foreløbig være statsejendom, men hele foretagendet skal drives af andelsselskabet, som også med tiden skal overtage og betale reaktoren.

Tre års sejt kamp

Der har naturligvis været voldsom rift om dette og de få andre atomkraftværker, USA opretter på tilsvarende betingelser, og desuden har de store private el-koncerner udfoldet specielle anstrengelser for at udelukke andels-elektricitetsværkerne fra atomkraft-programmet. Det krævede da også fulde tre års sejt kamp i regeringskontorer og rigsdagsudvalg, inden Elk River-folkene havde sikret sig kontrakten. Selve opførelsen af anlægget vil gå væsentlig hurtigere. Allerede i oktober 1960 venter man at kunne levere atomkraft til andelshaverne.

Fra efterårs- og vinterudgaven af VÅR MÖNSTERTIDNING

VI-mönster
model nr. 3339
Störr.
4 og 6 år

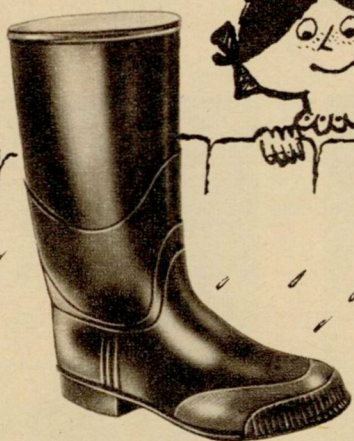
Pris
kr. 2,75

Fås i BRUGSEN,
STILMAN, NORITA og ANVA

Fox
Guldsegl
kvalitet

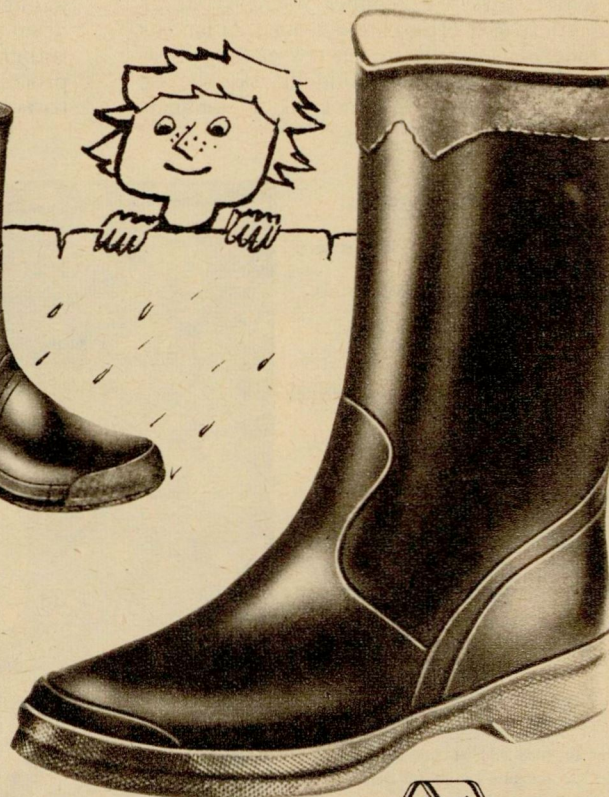

SKIFT MED VEJRET

Ny drengestøvle, dessin 41,
med tåforstærkning og slid-
stærkt foer. Str. 32-35 18.25,
36-40 20.75.

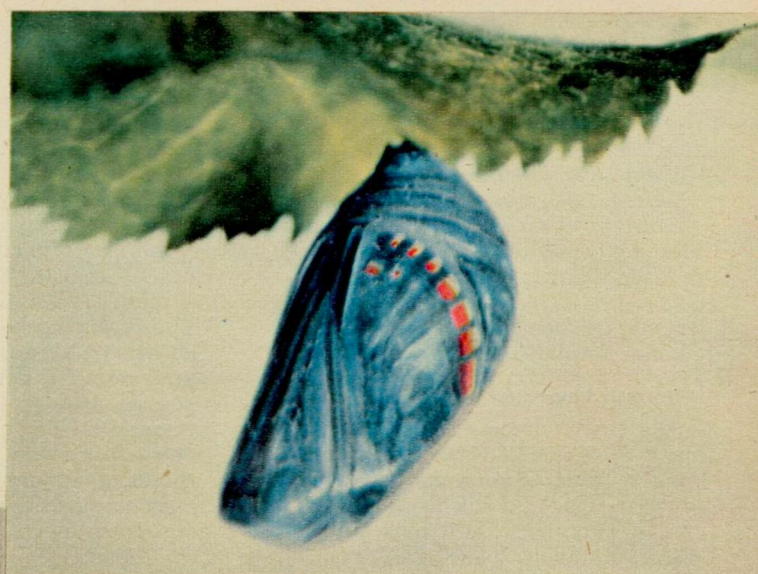
Lett gummistøvle, dessin 88,
til både drenge og piger.
Bemærk priserne: Str. 24-27
11.10, 28-31 13.70, 32-35 15.50,
36-42 18.25.

Praktisk russerstøvle, dessin
182, til damer. Str. 34-35
20.25, 36-42 23.25.

- billige og slidstærke indlægssåler i alle størrelser

FØDSLEN VARER 45 SE

BLANDT Europas godt et par hundrede forskellige dagsommerfugle er en af de mærkeligste og smukkeste den sydeuropæiske tvehalet jordbærtræets sommerfugl. Den har egentlig slet ikke noget at gøre i Europa, for den tilhører en stor gruppe, som består af rent tropiske pragtsommerfugle og rummer nogle af de af samlere mest eftersøgte dyr, men da larvens fødeplante jordbærtræet vokser langs Spaniens og Frankrigs Middelhavskyster, og vinteren der er varm nok til, at sommer-

fuglen kan klare sig året rundt, har den taget springet over Middelhavet og har sat sig fast på Rivieraen.

Det er nu et tilfælde, at det blev den, der her er afbildet, for meningen med disse sider er at vise et af naturens små mirakler, som ganske vist sker millioner af gange daglig i sommermånederne, men som ikke desto mindre kun ganske få gange er blevet fotograferet, nemlig klækningen, altså den proces, hvorved den voksne sommerfugl forlader puppehuden, der har beskyttet den

under en af de mest kritiske perioder i sommerfuglens liv. Det lyder ganske simpelt, og man skulle ikke tro, at noget så ligetil som at kravle ud af et hylster og flyve sin vej kunne rumme de problemer og den livsfare, som vitterligt er forbundet med denne operation.

Men lad os begynde med begyndelsen. Enhver sommerfugl gennemløber fire forskellige udviklingstrin i sit liv: æg, larve, puppe og voksen sommerfugl. Æggets rolle kender vi så vel fra fuglene. Larvetiden

Et af naturens små mirakler:

sommerfuglens fremtræden fra sit puppehylster, fotograferet

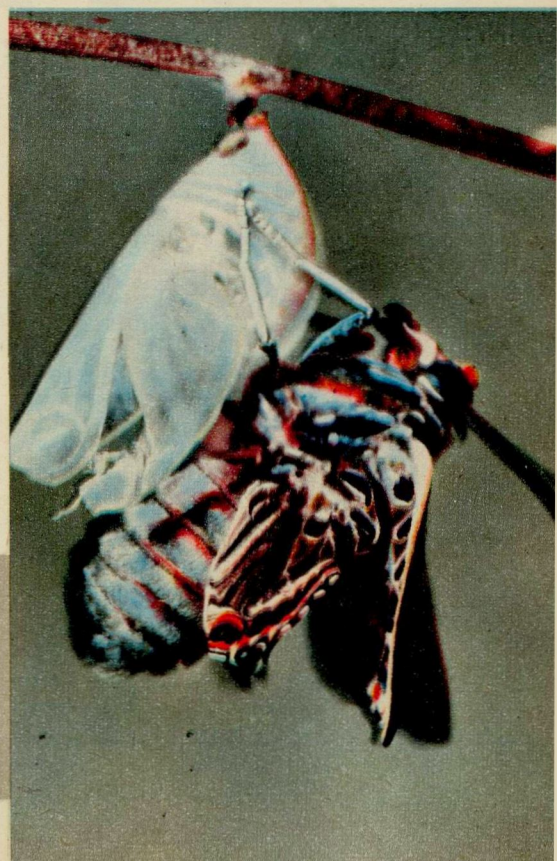
i en farvebilledserie

Samvirke her bringer med dansk eneret. Den ledsagende tekst er skrevet af quiz'ernes

„sommerfuglemand“

cand. mag. T. W. Langer.

Dyret er helt ude af puppehuden. Bemærk de to gule kroge på dets hoved. Det er ikke følehornene – de ses som mørke skygger nederst – men sugesnabelens to halvdele, der endnu ikke er arbejdet sammen. Vingerne er ganske små og bløde.

Til venstre: Den hornede larve har ophængt sig ved bagfødderne i en lille silkepude og bøjer kroppen i fiskekrogfacon som tegn på, at forpupningen er umiddelbart forestående.

I midten: Selve forpupningen er nu foregået, og den besynderlige, tøndeformede puppe hænger skjult under et blad, mens de store indre forandringer foregår. Man aner lidt af sommerfuglens farvetegning.

Til højre: Selve klækningen er i gang. Puppehuden er revnet i nakken og langs vingeskederne, og sommerfuglen er i færd med forsigtigt at frigøre følehorn og sugesnabelens to halvdele fra den hårde kitinskal.

KUNDER

går med at æde, ja i den sidste del af den ædes der ofte både dag og nat, så dyret kan samle kræfter til sin udvikling.

Larven eller „kålormen“, som den oftest kaldes, har som bekendt mange ben, men ingen vinger, hvorimod den voksne sommerfugl har betydeligt mere vinger end ben. For at få dannet de organer, herunder især forplantningsorganerne, som larven heller ikke har, må der mellem de to trin skubbes et tredje trin ind, det vi kalder puppestadiet. På dette stadium opløses larven faktisk. Næsten alle dens indre organer og muskler bliver omdannet, og der sker en veritabel omflytning: benmusklerne bliver til vingemuskler, fordøjelsesorganerne, som fylder næsten hele larvens krop, indskrænkes, mens kønsorganerne udvikles vældigt o. s. v. Det er en kraftanstrengelse af format, og hele denne omkalfatring sker ofte på 8 dage eller derunder! Intet under da, at dyret må have ro og beskyttelse, og det får det ved at lukke sig inde i den hårde, ubevægelige puppehud.

Men – for der er et men – når den voksne sommerfugl er færdigudviklet, alle dens organer dannet, farvestof anbragt på de rigtige steder på krop og vinger, og den kort sagt er klar til at flyve ud og nyde solen og livet, kommer det store problem: hvordan skal den komme ud af sin hårde skal?

Vi ved alle, hvor sarte og skrøbelige

(Fortsættes side 19.)

Sommerfuglen er begyndt at pumpe blodvæske fra den uformeligt opsvulmede bagkrop ud i vingerne, som allerede er vokset et lille stykke.

Vingerne er nu næsten helt udspændt, blot virker spidsen endnu lidt „krøllet“. Sugesebelen er rullet op i spiralfacon og bagkroppen stadig tyk. Den fuldt udviklede sommerfugl ses på forsiden.

FYR MED KOKS OG CINDERS

Spørg bare Deres skorstensfejer! Han ved bedre end nogen, at koks og cinders er et rent, forædlet brændsel, der indeholder 80 % rent kulstof, som forbrænder fuldstændigt. Når De bruger koks eller cinders, er De fri for tæring i kedel og skorsten.

det er der ingen vrøvl med !

---

væsner sommerfugle er, og hertil kan det yderligere tilføjes, at når de ligger i puppen, er de fyldt med blodvæske og blødere end smør; de kan altså ikke præstere kraftanstrengelser af nogen som helst art. Men naturen er som bekendt sjældent upraktisk og aldrig rådvild. Har den puttet dyret ind i en skal, har den også på forhånd sørget for, at der er en vej ud.

En ganske tidlig morgen, endnu før solen er stået op, vågner der en sælsom trang i den indespærrede sommerfugl. Det sker gerne ved lav barometerstand, hvilket i sig selv er underligt nok, for vi er jo vant til udelukkende at se sommerfuglene i godt vejr, og det har vi mest ved høj barometerstand. Men dyret har kun to midler til at frigøre sig for sit nu unyttige fængsel: sit eget blod samt – luft!

I det øjeblik lufttrykket omkring puppen synker lidt, vil den luft, der er inde i selve den tætte puppehud udvide sig en smule. Denne påvirkning får sommerfuglen til at begynde at trække musklerne i bagkroppen sammen med det resultat, at den ligefrem pumper alt sit blod op i forkroppen og hovedet. Der sidder endvidere nogle bittesmå åndehuller langs bagkroppens sider, og gennem dem strømmer der yderligere luft ind i dyret ved muskelanstrengelsen. Følgelig stiger trykket inde i puppen en del, og dette bevirker, hvad dyret ikke havde kunnet opnå på nogen anden måde: kitinhuden revner indefra.

Men den revner ikke tilfældigt, her og der. Allerede fra begyndelsen har puppehuden været delt i forskellige afsnit, svarende til dyrets forskellige dele, og disse afsnit er svejset sammen med tyndere hinder, der naturligvis er mindre modstandsdygtige over for pres end de hårde plader. En sådan „søm“, som de kaldes, ligger der bag sommerfuglens nakke, en anden ned langs kanten af vingerne o. s. v.

Da blodet som sagt pumpes op i forbryst og hoved, revner huden først i nakken, og sommerfuglen begynder så med uendelig omhu varsomt at manøvrere hovedet fri. Det ville gå let, hvis den ikke også skal have de spinkle, skrøbelige følehorn og den lange, tvedelte sugesnabel med ud i god behold. Sugesnabelen kan den ikke undvære, hvis den da ellers vil have noget at æde, og i følehornene ligger blandt meget andet lugtesansen gemt. Dem skal hannen bruge, når han skal finde en kone, og konen skal bruge dem til at finde den plante, hvor hun skal lægge sine æg. Føle med dem kan sommerfuglen ikke, for den føler nemlig med hårene!

Man forstår, at det er med den yderste omhu og forsigtighed, at disse vigtige vedhæng løsnes og trækkes ud til tørring i den friske luft. Så snart de er ude, kommer der fart over feltet. Man vrikker lidt med bagkroppen for at sikre sig, at den ikke hænger fast nogen steder og kravler så i en fart helt ud af puppehylsteret og sidder et øjeblik og sunder sig. Det tager 45 sekunder!

Men der er lang vej endnu, inden faren er overstået. Dette korte tidsrum er nemlig

absolut det farligste i hele sommerfuglens liv; bliver den opdaget af en fjende, er den hjælpeløst fortabt. Flyve kan den ikke, for dens vinger er endnu blot et par små fugtige, bløde sække; gå kan den ikke, for dens ben er ligeledes ganske bløde og kan kun med besvær slæbe den slaskede, fugtige krop.

Den må blive, hvor den er og håbe, at heldet vil være med den. Det er også derfor, at de allerfleste dagsommerfugle klækkes sidst på natten eller ganske tidligt om morgenen, hvor deres mange fjender ikke rigtig er i sving endnu. Når lyset først tager til, skulle sommerfuglen helst være klar til at gå på vingerne.

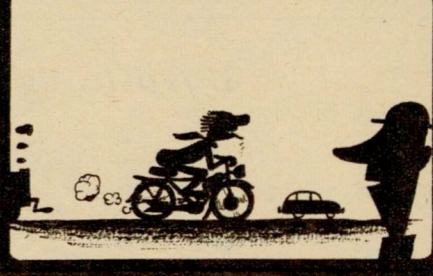
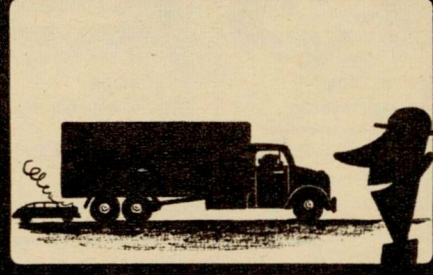
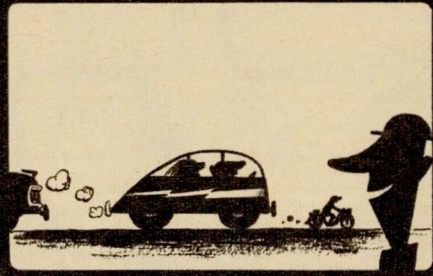
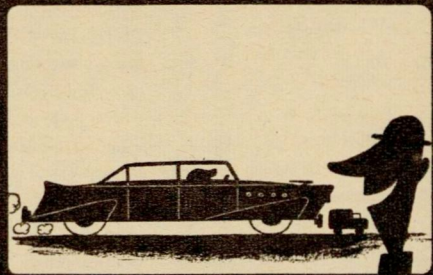
Dyret kravler nu rundt på den tomme puppehud, til det sidder med hovedet opad, og det kan så gå i lag med næste opgave: at få vingerne spændt ud og tørret, så de kan bruges til at flyve med. Endnu er de ganske små. En kalsommerfugl f. eks. har et vingefang på 50–60 millimeter, men i det øjeblik den kravler ud af puppehuden, er forvingen kun 8–9 millimeter lang. Ellers ville der jo slet ikke være plads til dyret i puppehuden, og var puppen for stor, ville den være alt for let at få øje på for småfugle og andre slemme sommerfugleædere.

På den anden side er der heller ikke megen tid at give væk, for ved luftens påvirkning tørrer dyrets hud hurtigt, og er den først tør, kan den ikke udvides mere. Bliver en sommerfugl forstyrret under tørringsprocessen, vil det i de allerfleste tilfælde medføre, at den ikke får spændt sine vinger ordentligt ud, bliver ude af stand til at flyve og derfor går en brat og hurtig død i møde.

Men forudsætter vi, at alt går vel, begynder dyret igen at bruge den metode, som det havde så stor succes med, da det forlod puppehylsteret. Gennem bagkroppens åndehuller suger det luft ind i kroppen og gennem sugesnabelen yderligere luft i den naturligvis tomme tarmkanal, hvorved det endnu en gang skaber et overtryk inde i sig, som det bruger til at presse blodvæske op i kroppen med. Denne gang går blodet ud i vingerne. Disse består nemlig af to flader – derfor er farve og tegning på over- og underside altid helt forskellige – og mellem disse to flader løber blodårer, kaldet ribberne, der forgrener sig ud i finere og finere kanaler. Efterhånden som blodet presses ud i disse ribber, svulmer de op og spænder vingehuden længere og længere ud, indtil de to flader er så strakt, at de kommer til at ligge sammen. Så trækker blodet sig tilbage fra ribberne, der tørrer sammen med vingehuden, og sommerfuglen er parat til at tage sin første flyvetur ud i sollysets, blomsternes og kærlighedens verden. For den har nu i det store spil kun to formål: at bestøve blomsterplanter, så de kan formere sig, og at forplante sin egen art, så den igen næste år kan bestøve de planter, hvoraf larverne skal leve. Planterne kan ikke undvære sommerfuglene, sommerfuglene kan ikke undvære planterne, og vi mennesker vil vist nødtigt undvære de skønne „flyvende blomster“ i vore haver og på vore marker i sommertiden.

T. W. LANGER

ET FÆLLESTRÆK

Stor eller lille, ny eller gammel, person- eller lastbil, motorcykle eller knallert – et fællestræk er forsikring i MLU.

MEJERIERNES OG LANBRUGETS
ULYKKESFORSIKRING

Kernesæbe, soda, vandglas, Ultrahvidt, CMC og perborat. BLENDA er opbygget efter helt moderne principper, og indholdet af udvalgte fedtsyrer sikrer høj vaskeevne både ved finvask og storvask.

Specielle sæber og fosfater, CMC og optisk blånemiddel. BLIDA kræver ingen blødgøring og er lige effektivt i hårdt og blødt vand. — Det er et finvaskemiddel og desuden særlig egnet til vask i små vaskemaskiner.

Soda, fosfater og vandglas samt overfladeaktive stoffer, der trænger ind i tøjet og løsner snavset. BLEGA er det moderne middel til hurtigt virkende iblødsætning. KALKA er opbygget som BLEGA, men desuden tilsat calciumcarbonat, der sikrer særlig hurtig blødgøring af koldt vand.

80—85 % fedtsyrer, CMC og Ultrahvidt. Spånerne er udvalgt til en tykkelse af mindre end 0,1 millimeter og opløses hurtigt og fuldstændigt.

Syntetiske vaskemidler, vandglas, fosfater, CMC, perborat og Ultrahvidt. NU-HVID er vaskepulver og iblødsætningsmiddel i samme pakke.

Vandfri soda og pankreas-enzym, der »fordøjer« de æggehvideoffer, som binder smudset til tøjet. Bør ikke benyttes i vand over 38° C. (badevarmt).

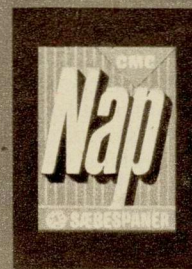
BLENDA
selvvirkende
sæbevaskepulver

BLIDA
sæbefosfatpulver

BLEGA blegsoda

KALKA
hurtigt virkende
blødgøringsmiddel

NAP sæbespånér

NU-HVID
selvvirkende,
syntetisk
vaskepulver

PANZYM
enzymholdigt
iblødsætningsmiddel

Skemaet herover er hentet fra brochuren „Ren besked om vask“, der kan fås i brugsforeningerne og er en nyttig og saglig hjælp for husmoderen.

I frotté og hellinned . . .

A 142/129
Smukt kraftigt frottéhåndklæde. Føres i flere farver. 50×100 cm. 8,15

B 142/136
Pænt frottéhåndklæde i smukke farver. 50×90 cm. 6,50

C 142/137
Dejligt blødt frottéhåndklæde i forskellige farver. 50×100 cm. 7,25

D 140/608
Prima hellinned ternet viskestykke i 3 farver. 50×70 cm. 2,50

- gå i Brugsen - så får De dividende - ovenikøbet

HVEM VED HVAD OM VASKEMIDLER?

Er Blenda selvvirkende? Er det et sæbevaskepulver eller syntetisk?

Hvad er forskellen på Blega, Kalka og Panzym?

Hvor mange kan på stående fod svare på den slags underfundige spørgsmål, som „man“ mener, at alle husmødre ved besked med, men som det ikke er så ligetil at svare på. I FDB-pjecen „Ren besked om vask“, får man ren besked også om, hvad FDBs vaskemidler består af.

Et eksempel: Blega og Kalka er iblødsætningsmidler. Blega blødgør koldt vand på en time (seks gange hurtigere end soda), men Kalka bruger kun 10 minutter. Er vandet lunkent, blødgør Kalka vandet øjeblikkelig, og Blega bruger fem minutter til det.

Det bliver en fornøjelse at lave julestads, når De bruger

I tube eller flaske.

Rækker langt.

BRUGSEN har den

Det kan gøres - og gøres godt

Lad ikke tøjet stå i kogeluden, det bliver det ikke renere af, lyder et af de gode råd om storvask i FDB-pjecen *Ren besked om vask*. Det er en lille tryksag på 16 sider, som enhver får ganske gratis, blot man spørger efter den i brugsen.

Der er masser af reklame i den for FDBs vaskemidler, og det er reklamefolk, der står for dens opsætning, men det er videnskaben i teori og praksis, der står bag hvert ord i pjecen. Hvert råd, hver anvisning er blevet vendt og drejet af FDBs centrallaboratorium og civilingeniørerne fra Viby-fabrikkerne. Statens Husholdningsråd kunne ikke have været mere omhyggelig.

Resultatet af samarbejdet mellem reklame og videnskab er blevet en levende, letforståelig og letlæselig pjece om, hvordan man vasker med moderne vaskemidler og med sæbe, hvad man bruger til finvask og til storvask. Og så er der gode råd om storvask i maskinen og i gruekedlen og fine tips om finvasken. Alene disse er mange penge værd, havde jeg haft et af dem i hovedet, var min fineste nylonunderkjole ikke skæmmet for evigt.

Pjecens sidste kapitel hedder „Hurtig på pletten“ – et skema med morsomme illustrationer om, hvordan almindelige pletter fjernes, og da man gerne må citere husholdningsrådets pjecer, blot man siger, hvor man har det fra, er alle oplysningerne om pletter rådets.

Pjecen er et fint eksempel på værdifuld reklame, og den er FDBs svar på forbrugernes ønsker om saglig, oplysende reklame. Den er et bevis på forbrugernes påstand om, at det *kan* gøres, så reklamen får sit, og forbrugerne får både reklame og oplysning – for man gider virkelig læse teksten i vaskebrochuren.

Den ene af hver 10.000, der vasker finvask, småvask eller storvask hjemme, får ingen vaskemaskine, nertzels eller kontanter ind ad døren med FDBs vaskemidler, men får *Ren Besked om Vaskemidler*. Der er trykt pjecer nok til alle, og de ligger i brugserne og venter på, at vi skal spørge efter dem.

BMB

Tak til læserne fra
„et menneske i forbifarten“

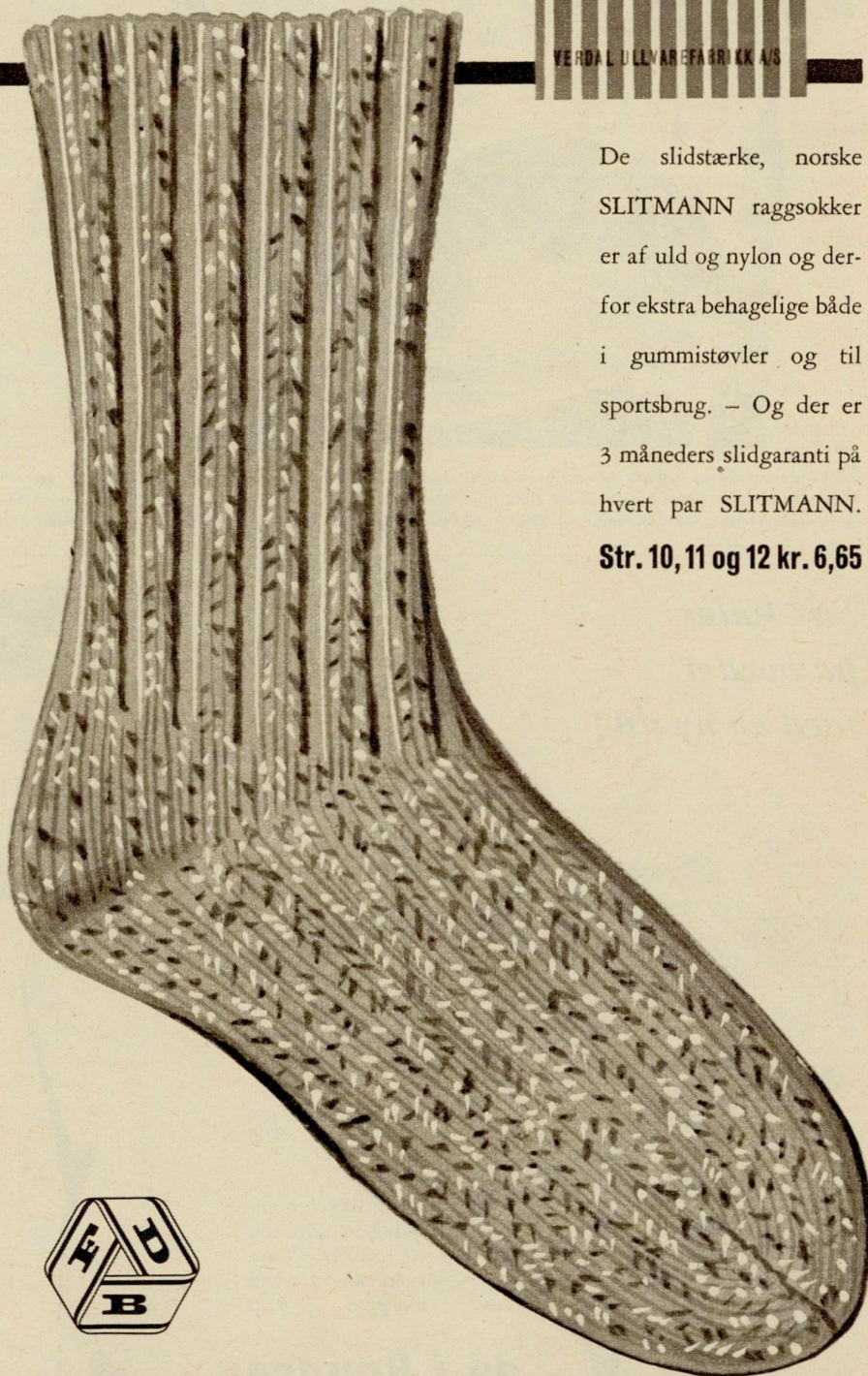
Det myldrer ind med pakker fra Samvirke-læsere til fru Lund Pedersen, som vi bragte en artikel om den 15. september – damen, der indsamler brugt tøj, reparerer det og forærer det bort til fattige. 20 pakker i en enkelt postombæring er ikke usædvanligt. På Samvirke er vi glade for at mærke en så levende reaktion – den viser, at bladet ikke bare tjener som underholdning. Og fru Lund Pedersen beder os overbringe hendes hjertelige tak. Skulle De have noget brugt legetøj, så kast det ikke bort. Et Nørrebro-barn vil blive lykkeligt for at få det som julegave gennem fru Lund Pedersen. Hendes adresse er stadig: Hørsholmsgade 32, København N.

Kvalitet og slidstyrke for meget mere end prisen...

De slidstærke, norske
SLITMANN raggsokker
er af uld og nylon og der-
for ekstra behagelige både
i gummistøvler og til
sportsbrug. – Og der er
3 måneders slidgaranti på
hvert par SLITMANN.

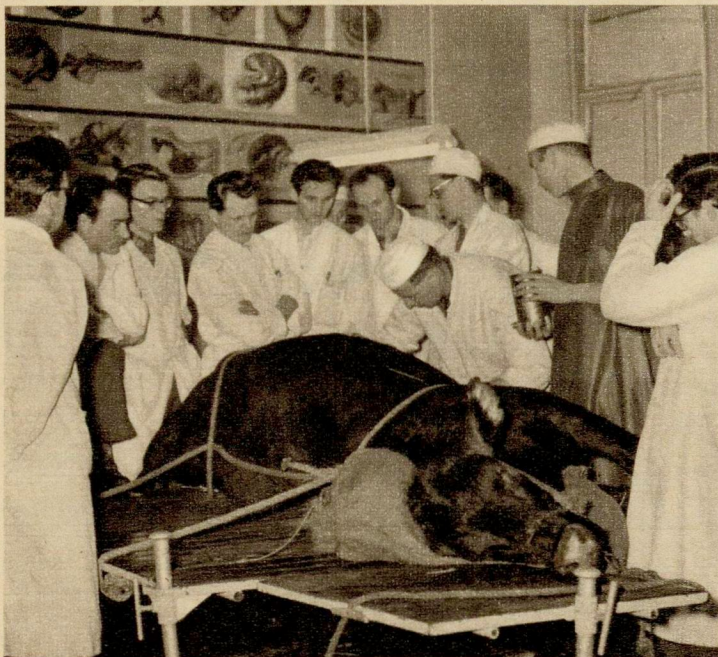
Str. 10, 11 og 12 kr. 6,65

- gå i Brugsen - så får De dividende - ovenikøbet

NU KOMMER KØER PÅ FØDEKLINIK

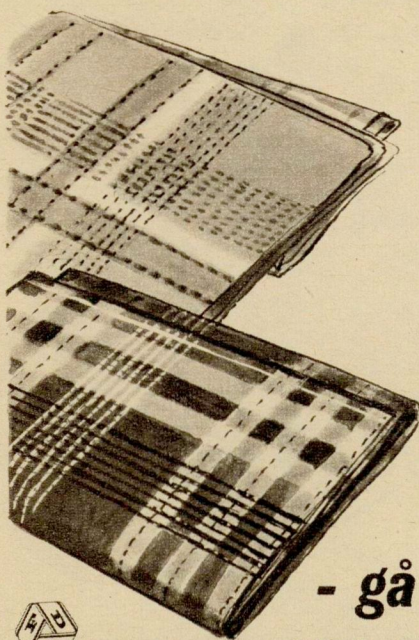

På Landbohøjskolen foregår operationen på et stort vippebord, men den kan lige så godt foretages på et halmbestrøet staldgulv. Her er lærere og elever samlet om patienten, mens man gennemgår tilfældet og venter på, at bedøvelsen virker.

Koen bliver opereret i venstre side skråt ovenfor yveret. Operationsstedet barberes, renvaskes, dækkes med gummilærred, og gennem et 30-35 cm langt snit kan dyrlægen stikke hænderne ind i vommen, foretage et snit i børen og finde kalven.

*Sæt kulør
på bordet
med en ny dug*

14/164 C.

Smuk bomuldsdug i
2 farver, str. 130×
130 cm, indanthren-
farvet 15,95

14/165

Gennemvævet bom-
uldsdug, 115×115
cm, i 4 farver, sol-,
lys- og vaskeægte
..... 8,55

14/170

Gennemvævet bom-
uldsdug, 90×90 cm,
i 4 smukke, klare
farver, sol-, lys- og
vaskeægte 7,25

- gå i Brugsen

så får De dividende - ovenikøbet

DET ER SKIDT med „Lise“. Hun har i flere dage hængt med ørene, og det er temmelig uheldigt, for det er netop ved at være ved den tid, da hun skal sætte en kalv i verden. Ejeren klør både sig selv og „Lise“ i nakken, og så bliver de enige om, at det nok er bedst at lade dyrlægen komme. Han kommer, kigger „Lise“ både for og bag, og så klør også han sig i nakken. Hvorpå han foreslår, at „Lise“ skal ind på Landbohøjskolens fødeklinik, for med kalven er der noget galt, som dyrlægen ikke vil tage ansvaret for.

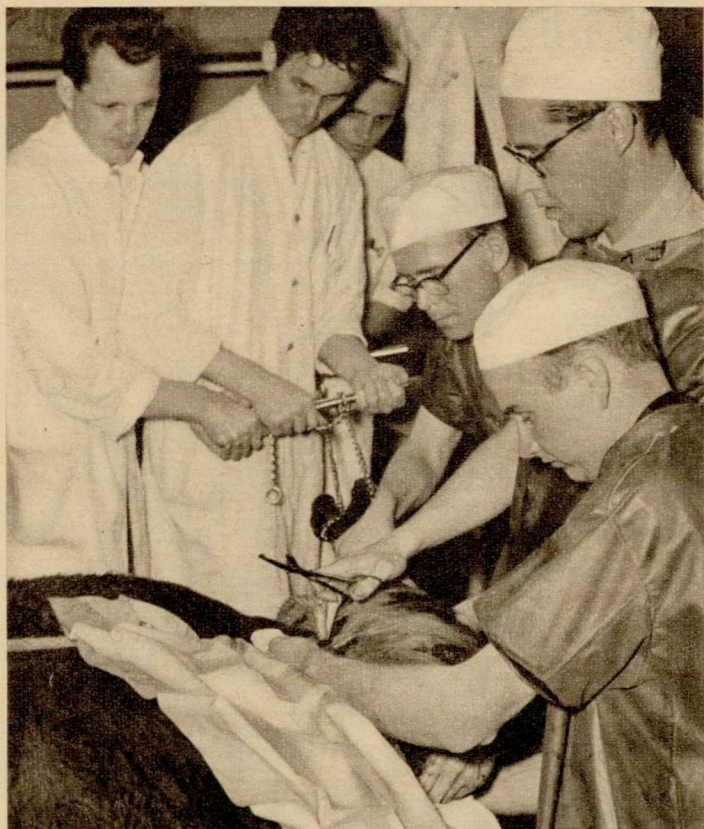
Dagen efter bliver den tykmavede „Lise“ lempet op på en lastbil, og turen går nu til København, hvor en stab hvidkittede står parat til at modtage den vordende mor.

Holdt nu lidt; er det – hånden på hjertet – ikke for megen stads at gøre af en ko. Det er trods alt dog kun et dyr, og at opretholde en stor og kostbar fødeklinik for hendes skyld...

Nu skal man imidlertid se tingene i deres rette sammenhæng. Fødeklinikken er blot et enkelt led i det kompleks af afdelinger på Landbohøjskolen, hvor vordende dyrlæger bliver uddannet. At kunne træde hjælpende til ved vanskelige fødsler hos husdyr – ikke blot køer, men også hopper og søer – er nødvendig kunnen for en dyrlæge, og hvordan får han bedre denne kunnen, end når han i praksis har lejlighed til under kyndiges vejledning at blive stillet over for konkrete tilfælde. Derfor har Landbohøjskolen en fødeklinik, og derfor sender dyrlæger på Sjælland og Lolland-Falster komplicerede fødsler til København.

Som noget forholdsvis nyt lærer de vor-

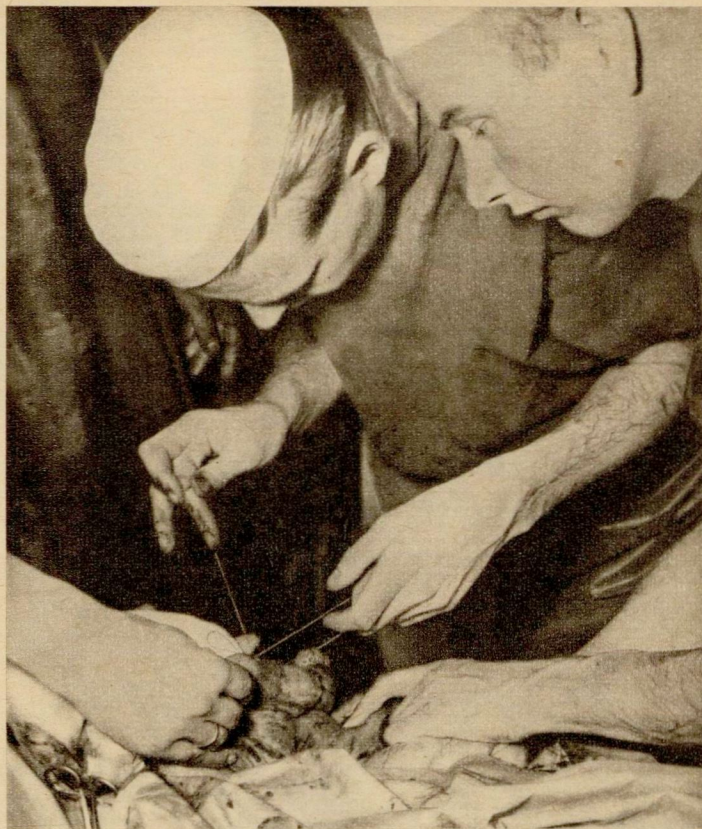

Nu har dyrlægen fat i kalven; en kæde slås om dens klove, og medhjælperne haler forsigtigt til. Alt i alt er der ikke gået stort mere end et kvarter, siden selve operationen begyndte, takket være god tilrettelægning af arbejdsgangen.

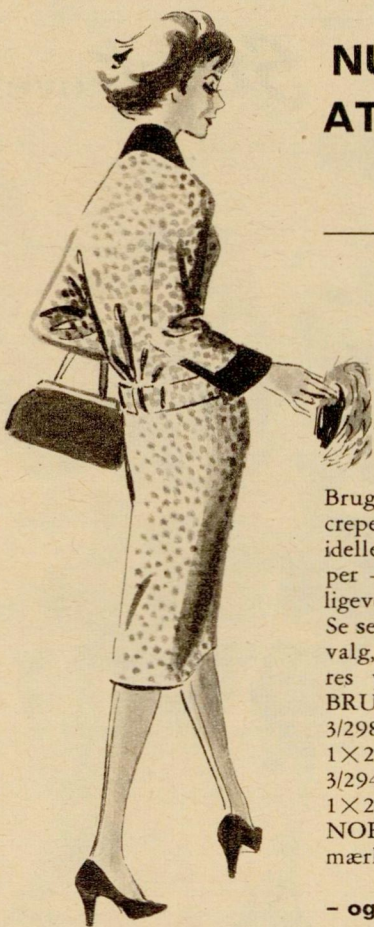
dende dyrlæger her at foretage et så kompliceret fødsels-indgreb som kejsersnit. I 1954 begyndte professor N. O. Rasbech og hans medarbejdere en forsøgsvirksomhed med kejsersnit-operationer, og man er i dag nået dertil, at ikke alene er denne operation på det nærmeste farefri, når den ellers bliver foretaget i tide, men det er tillige en operation, som ikke blot kan foretages på Landbohøjskolens fødeklinik, men ude i staldene af den praktiserende dyrlæge. Hvis kalven er levende, er der gode chancer for at redde den ved hjælp af kejsersnit. Er den død – og det forekommer ofte ved fødsels-komplikationer – redder man koen, der efter kort tids forløb fortsætter sin livsførelse, som om intet var hændt, og kan sætte nye kalve i verden. I uheldigste fald har koen i hvert fald bevaret sin slagteverdi, hvilket er af stor økonomisk betydning for ejeren.

Når man som lægmand overværer en sådan operation, forbavses man egentlig mest over, hvor stilfærdigt og uddramatisk det hele er. Nogle få dråber blod pibler frem, idet operationskniven sættes i huden, men ikke flere, end de kan tørres væk med et par vattamponer. Gummilærred dækker hele operationsstedet, så man får det indtryk, at dyrlægen blot stikker hænderne ned i en gummipose, hvorfra han så på bedste tryllekunstner-måner haler en kalv frem.

Og under alt dette ligger koen tålmodig og stilfærdig på det store vippebord. Naturligvis godt bundet fast, men kun lokalbedøvet. Kun een gang glipper den ængstelig med øjnene. Og det er, da fotografens blitzlys træffer den lige i hovedet!

Koen er nu forløst, og tilbage er at sy først børen og derefter snittet i siden til. Betegnende for, hvor lidt operationen anfægter den firbenede patient, er det, at få timer efter at sidste sting er taget, er den oppe igen og æder med god appetit.

NU ER DET FORNUFTIGT AT SKIFTE TIL CREPE NYLON...

Brugsens NORITA crepenylon er de idelle efterårsstrømper – lune, men alligevel top-elegante. Se selv det store udvalg, og find Deres yndlingsfarve i BRUGSEN.

3/298 Net-crepe,
1×20 den. ... 11,85
3/294 Tynd crepe,
1×20 den. ... 10,85
NORITA er
mærket FFFF.

– og så får De endda dividende i BRUGSEN

SELVGJORT ER VELGJORT

EN DAG blev overbetjent G. Weldingh Andersen, Skagen, af sin kone bedt om at lave en dørhammer. Den fingernemme overbetjent gik med glæde i gang hermed, men arbejdet trak ud, og da han langt om længe var færdig, blev slutresultatet – et cembalo! Det hænger sammen med, at hr. Weldingh Andersen fra sit barndomshjem er flasket op med kærlighed til barokmusik, hvor cembaloet netop hører hjemme. Det fortrængtes senere af klaveret, men er i vor tid ved at indtage sin retmæssige plads igen. Skønt det kun er hobby for hr. Weldingh Andersen, har han instrumenter stående i flere byer, hvor de er højt skattet og endog har været brugt ved radio-koncerter.

I kælderen til sit lille rækkehus er overbetjent Weldingh Andersen øverst ved at arbejde på et nyt instrument, og til venstre er han ved at efterse mekanikken i et færdigt. Mens strengene i et klaver anslås af små filthammer, bliver de i et cembalo knipset af en lille læderstift, og det er denne „kipser“, der justeres. På det tredje billede musiceres der hos familien Weldingh Andersen. Det er en obo, overbetjenten trakterer. Udover pusleriet i kælderen får hr. Weldingh Andersen tid til at dirigere to privat-orkestre, spille obo i et tredje – og endda også til at være på politistationen!

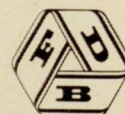

Stafet over hele linjen...

- og mor ved, at strømperne holder

- en kvalitetsvare fra

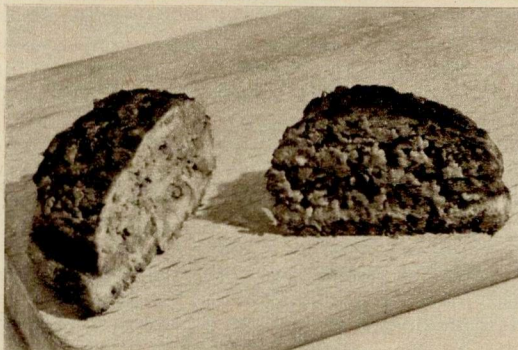

KAREN KOKS MAD

Parisere

½ kg skært oksekød
1 teskefuld engelsk sovs
1 teskefuld salt
1 knivspids peber
6-7 udstukne skiver
franskbrød
margarine eller smør
høvlet peberrod

Oksekødet hakkes en gang gennem maskinen. Krydderierne æltes i. Farsen formes til kugler, der trykkes fast ned på brødet. Farsbrødene brunes på panden i rent fedtstof på begge sider, men skal ikke være gennemstegte. Pyntes ved anretningen med høvlet peberrod. Serveres med skysovs og f. eks. pommes frites og grønne bønner.

En pariser - overskåret.

Pommes Frites

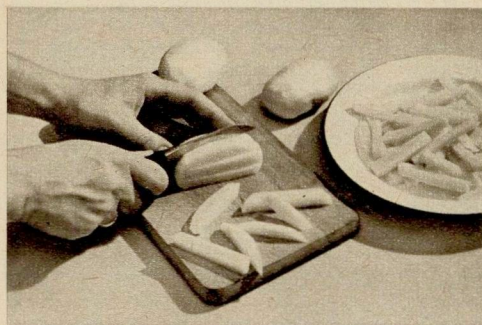
Beregn ca. to store kartofler pr. person. Kartofflerne koges i hedt fedtstof, enten fedt, palmin eller olie. Fremgangsmåden står under billederne.

Kartoflerne kan godt koges med flere timers mellemrum, f. eks. første kogning om formiddagen, og anden kogning lige før kartoflerne skal serveres. Hvis det er nødvendigt at holde kartoflerne varme, gøres det bedst i en varm ovn, men ovndøren må stå åben.

Suppe Før pariserne serveres en af Svendborgs nye dåsesupper. Der er champignon-, asparges- eller tomatsuppe. De må prøve dem, for de er virkelig gode. Dåsens indhold fortyndes med lige dele vand (tomatsuppen kan godt tage lidt mere). Der bliver fire kopper suppe ud af portionen, som det tager to minutter at tilberede.

Parisere

er en fiks lille ret, anvendelig både til en finere aftenret eller middagsret. Der går ikke så meget af det dyre kød til dem, men godt skal det være - enten okseinderlår eller filet'en. Og med omhu må de også steges, for at brødet kan være sprødt og pariserne tilpas gennemstegt. Om man vil stege brød- eller kødsiden først, er ikke afgørende, blot fedtstoffet er godt varmt, når pariserne kommer på panden. For at kødet kan nå at blive fint lyserødt indeni, uden at bøffen bliver hårdstegt udvendig, må man dæmpe varmen lidt, når kødsiden steges.

Kartoflerne skæres ud og tørres i et klæde. Stykkerne skal være på størrelse og tykkelse med en lillefinger (damefinger!!).

Fedtstoffet skal være godt varmt (syde omkring en tændstik). Der må være så mange kartofler i gryden, at overfladen er dækket. Skummer fedtstoffet, er det fordi det ikke er varmt nok. Kartofflerne steges i første omgang kun bleggule og lægges på fedtsugende papir.

Kartoflerne koges for anden gang, og fedtstoffet skal være endnu lidt varmere end første gang. De bliver hurtigt lysebrune og er så færdige. De lægges på fedtsugende papir og drysses først nu med groft salt.

forbruger-

REDIGERET AF BODIL M. BEGTRUP

Fra de norske husmødres 5 minutter

TERYLENE-
DACRON-
ORLON

... jeg vil først bede husmødrene benytte deres store indflydelse til at forlange oplysninger af den handlende. Kræv varedeklARATIONER. Kræv at få at vide, hvilke materialer, der er i stofferne. Kræv kvalitetsmærkning, så De både er sikker på stof og farvekvaliteten. Tilslutningen til disse krav vil have stor betydning for husmødrene selv, når de slutter op om forbrugerrådets virksomhed på dette område ...

Sådan indledtes *Husmoderens 5 minutter* i den norske radio en dag, hvor emnet var terylene, dacron og orlon. Det er vel nok kendte toner, men hvor er de nødvendige, hvis vi skal finde ud af hvortil, hvordan og hvorledes de mange, nye tekstiler skal bruges.

Terylene er et engelsk tekstilmateriale, som har ganske specielle gode egenskaber, der adskiller sig fra andre syntetiske materialer og fra naturtekstilerne.

Dacron er amerikanske fibre, der svarer til terylene.

Begge disse fibre har samme egenskaber og anvendes især i blandinger med naturfibre, men også med andre kunstfibre. Hvad der i det følgende siges om terylene, dækker altså også dacron.

Terylene blandet med uld eller bomuld har brugsegenskaber, som den rene uld eller bomuld ikke har. Stoffernes udseende ligger meget nær op ad naturstoffernes, men grebet er noget hårdere.

Terylene bruges især til herrebenklæder, slacks, plisserede nederdele og lignende. Pressefolder og plisse'er holder sig forbausende længe, også efter regn, vask og rensning. Derfor skal man være meget omhyggelig med at få lagt pressefolderne rigtigt. Manden, der havde presset sine benklæder syv gange og havde fået syv pressefolder i dem, var ikke særlig tilfreds med terylene, for han kunne ikke få de seks overføldige pressefolder fjernet.

Terylene krøller meget lidt, kan vaskes og er meget slidstærkt.

I slidstyrke står Terylene kun tilbage for nylon, og blander man naturstoffer med terylene, forhøjes slidstyrken meget. Stoffet tåler lyspåvirkning meget bedre end nylon, og er derfor udmærket til gardiner, teltduk, sejl og andet, der er særlig udsat for lys.

Stoffer med blanding af terylene og uld tåler vask bedre og kryber mindre end ren uld. De tåler også en forsigtig maskinvask, men alkaliske vaskemidler er de ikke ven-

ner med. Det er bedre med finvaskemidler og samme vaskemetoder som til uld.

Derimod har terylene stor modstandsevne overfor syrer, og stoffet er velegnet i forskellige tekniske artikler og til industribrug. Modstandsevnen over for iltning ved blegning er også fortrinlig.

I pris svarer terylene nogenlunde til en god uldkvalitet, men mon ikke prisen efterhånden falder? Sådan plejer det at gå med stoffer, når konkurrencen for alvor sætter ind. I de gode terylene-stoffer er der ca. 55 pct. terylene og 45 pct. uld, i vinterstofferne er der ca. 35 pct. terylene og ca. 65 pct. uld.

Orlon har helt andre egenskaber end terylene og dacron. Det har et godt greb og er et blødt og behageligt stof, der på mange måder minder om fin uld.

Orlon kryber ikke i vask, tørrer lige så hurtigt som terylene og nylon, holder også pressefolder og plisse'er og tåler lyspåvirkning bedre end noget andet tekstilmateriale.

I slidstyrke står orlon derimod ikke på højde med nylon eller terylene, men svarer nogenlunde til uld og bomuld, og orlons gode egenskaber kommer især frem i strikvarer som pullovers, sweaters, trøjer o. l.

Da orlongarnerne er lette og fyldige, varmer de bedre end andre kunststoffer. Orlon koster nogenlunde det samme som terylene.

Alt dette fik de norske husmødre at vide en morgen gennem den norske radio. Mon de danske husmødre ville give sig tid til at lytte så længe på morgenstunden?

HUSET

Hvidskurede gulve kan sætte meget i sving. Men det er vel nødvendigt som en begyndelse at fortælle, at husets gulve skal være noget så gammeldags, forhistorisk og forladt som hvidskurede.

Bygherreinden tror at have fundet ud af, at den slags gulve må være de letteste at holde – forudsat man ikke længere har ukonfirmerede børn hjemme. I en menneskealder har hun arbejdet med både ferniserede og bonede gulve og med den erfaring, dette har givet hende, tror hun på de hvidskurede. Dem har hun absolut ingen erfaring i, men hun har set dem i Sverige og også hist og her herhjemme, og viser det sig, at ideen er helt gal, er der i og for sig ikke sket nogen ulykke, for de hvidskurede gulve kan til enhver tid males, ferniseres eller bones. Iøvrigt fraråder alle „gulveksperter“ de hvidskurede gulve, men bygherreinden er stædig, og sandelig, om hun ikke fik støtte, oven i købet af en rigtig grevinde, der i et dagblad fortalte, at hendes slots hvidskurede gulve ikke var vanskelige at holde. De bliver skuret to gange årligt, ellers holdes de med en våd klud, det kan ikke være lettere. Det er rart at have en grevinde i ryggen.

Gulvene skal dækkes med tæpper eller løbere på de mest trafikerede ganglinjer. Fra havedøren og et stykke ind i stuen forbi kaminen (som ikke er nogen rigtig kamin, men en svensk kakkelovn, vi senere

kommer tilbage til) er der stengulv af gule mursten. De tager det værste snarst fra haven. Gulvene skal ellers støvsuges – ikke for tit, for støv ses jo ikke på dem – og så skal de forhåbentlig kun vaskes et par gange årligt i sæbevand. Det er anbefalet at benytte en meget blød skureborste, så træet ikke skures op, sæbevand uden soda og skylning i koldt vand. Men skal det være brun eller hvid sæbe? Er der nogen, der ved besked, vil de måske være så elskelige at sende Forbruger-Nyt et lidet brevkort derom.

Husets arkitekt bifaldt i høj grad de hvidskurede. De er „arkitektede“ og står godt til hans grå gasbetonvægge og de hvide, pudsede vægge. Tømreren støvede Sjælland rundt for at finde syvtommers brædder med smukke åringer og uden knaster – og han fandt dem. – De er såmænd nok odelagte, for der flyttes ind, mukkede han, de suger som klatpapir, så længe de ikke er grundede med sæbevand eller fernis. Nu dækker vi dem af (i tømrersproget dækker man af, når vi andre dækker til), men når De flytter ind, svines brædderne til, og det bliver et hesteslid at få grund i dem igen, sagde tømreren.

Vi spørger i Teknologisk Instituts snedkerafdeling, om der er noget at gøre, sagde bygherreinden.

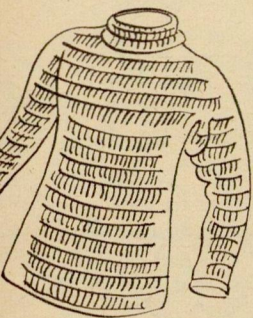
Det gjorde hun, og herom handler næste brev om huset.

...at strikke- eller ikke strikke

At strikke skal være en hobby, en kilde til hvile eller afslappelse. Aldrig en pligt eller tvang. Slip troen på, at en kvinde selv i sin fritid bør være beskæftiget med sine hænder. Hun har samme ret som mænd, børn og unge til med ledige hænder at søge hvilen i en god bog, i en samtale, i radioens eller fjernsynets underholdning. Men strikketøjet er en hvile og adspredelse for mange, og har man tilmed sans for farver og mønstersammensætning, kan smukke ting frembringes med strikkepindene. Selvom vi ikke alle kan skabe så originale og dejlige ting som den norske Ragnhild Madsen, der lige ud af hovedet strikker puder med yndefulde blomstermotiver, impressionistiske vægtæpper, yndefulde barnehuer og raffinerede trøjer, så kan vi måske, med de mange gode strikkebøger som udgangspunkt, eksperimentere os frem til at sætte vort eget præg på strikketøjet. Det er nemlig morsomt.

Brugsforeningerne har dejligt strik-
kægarn fra vore bedste garnfabrikker, bl. a. et norsk koftegarn, beregnet til tykke sweaters, sportsbeklædning og de meget yndede grønlændertøjer. Naturligvis er det forsynet med et engelsk navn: *Holiday* (fridag, ferie), men det føles dejligt norsk, lugter af fjeld og får. Koftegarnet er af 100 pct. uld, meget stærkt, mølbehandlet og arter sig særligt fint i vask. Det findes i fjorten klare, rene farver. Den grå farve er særdeles god og har den helt rigtige tone som baggrundsfarve for et stærktfarvet mønster. Koftegarnet *Holiday* koster 4,90 pr. 100 gram. En busseronne med lange ærmer og rullekrave i størrelse 42 vil komme på cirka 30 kroner til garn.

MIN VASKEHEMMELIGHED

JEG har en lille vaskehemmelighed, som jeg deler med ca. 30.000 andre husmødre, men som alle, der vasker, burde være indviet i. Den hedder *Panzym* og er et forvaskemiddel ligesom soda eller Blega, blot dyrere end disse to, men også mere effektivt. Har man set iblødsætningsvarens farve efter at tøjet er taget op, er man klar over, at den halve vask allerede er gjort.

I *Panzym* er der blandt andet soda og et andet stof – et enzym – der kan opløse æggehvideoffer, ja, man kan næsten sige fordøje dem. De findes i næsten alle madpletter undtagen fedtpletter, kaffe- og tepletter samt frugtsaftpletter. I smudskanterne langs kraver og manchetter er der æggehvidestof, og

det er der også i blod- og urinpletter.

Tøj til finvask har godt af en kort udblødning i *Panzym*, forudsat naturligvis, at tøjet tåler at lægges iblød. Til storvask sættes iblød som sædvanligt.

Panzym gør vasken nemmere og sparer på sæben eller andre vaskemidler. Der er brugsanvisning på pakken. Den kan bruges, men det er lovet, at den skal blive endnu bedre.

???-SVAR

• KRYDDERIERNE I GAZEPOSE.

Kan Krydderimøllens blandede krydderier, der bruges til asiesyltning, ikke pakkes i en lille gazepose, som så lægges i cellofanposen? Så var krydderierne lige til at lægge i asiakrurken. Det vil selvfølgelig fordyre krydderierne med sådan en dobbelt pakning, men mon de fleste husmødre ikke gerne betaler lidt ekstra frem for at skulle finde gaze eller rene, tynde klude frem, klippe til og binde om. Gaze er i alle tilfælde ikke helt gratis og tiden heller ikke.

☛ Dette skrev fru Else Hamann, Sdr. Vissing, til os i august, og i september fik vi brev fra E.H. i Aarhus, med samme forslag. *Forbruger-Nyt* har forelagt brevene for krydderimøllen, for vi tror, at her er et tilfælde, hvor husmødrene med glæde betaler lidt mere for emballagen, for her er den nemlig nyttig. Krydderimøllen undersøger, hvor meget gazeposen vil fordyre krydderibrevet, men mere end 10–15 øre bliver det næppe, og det giver vi gerne – ikke?

Da fru Hamanns brev kom først, får hun de 25 kr.

• **PLASTICSTÆNKEPROP** på *Nurén*-flaskerne er der stadig mange læserbreve om, så vi tror, det er bedst at drøfte dem endnu en gang.

☛ Tro ikke, at denne lille ting ikke er blevet overvejet af store, stærke mænd inden for FDBs mure allerede for år og dag siden. Og når man i sin tid besluttede sig til at gå imod plasticstænkeprop-moden, var der – for mig at se – helt fornuftige grunde til det.

Nurén er en dagligvare, en fast, tilbagevendende udgift på husholdningsregnskabet, en af de udgifter, hvor et par øre mere eller mindre lægger sig til andre ører og bliver til kroner. Og *Nurén*'s kvalitet skal holdes. Intet er så let at forringe som flydende sulfo. Der skal blot lidt vand til, og det er meget vanskeligt at kontrollere. Og prisen bør holdes lavest muligt.

Derfor må emballagen ikke fordyre *Nurén* mere end højest nødvendigt.

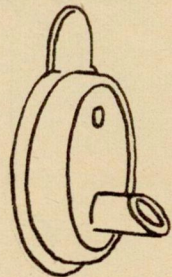
Derfor har man valgt den grønne standardflaske.

Derfor har man proppet *Nurén*-flasken med en FDB-mærket korkprop, der sikrer indholdets kvalitet.

Tilproppingen sker maskinelt. Skal der plasticpropper på flasken,

må de påsættes med håndkraft, og så bliver propningen dyrere.

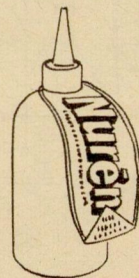
Da man nemt tager for meget *Nurén*, når den hældes ud af flasken, kan man købe den lille plasticdoserings-prop i sin brugs. (Er den der ikke, må De anke herover i milde ord). Proppen passer til *Nurén*-flasken og sættes på så snart proppen er trukket op.

– Og nu er det, jeg spørger: Har de gode mænd ikke ræsonneret lige så fornuftigt, som var de husmødre?

Hvis der virkelig er stemning for at udskifte proppen med en plasticstænkeprop og dermed fordyre *Nurén* med, skal vi sige cirka 15 øre pr. flaske, så lader det sig naturligvis gøre. Men ønsker vi det?

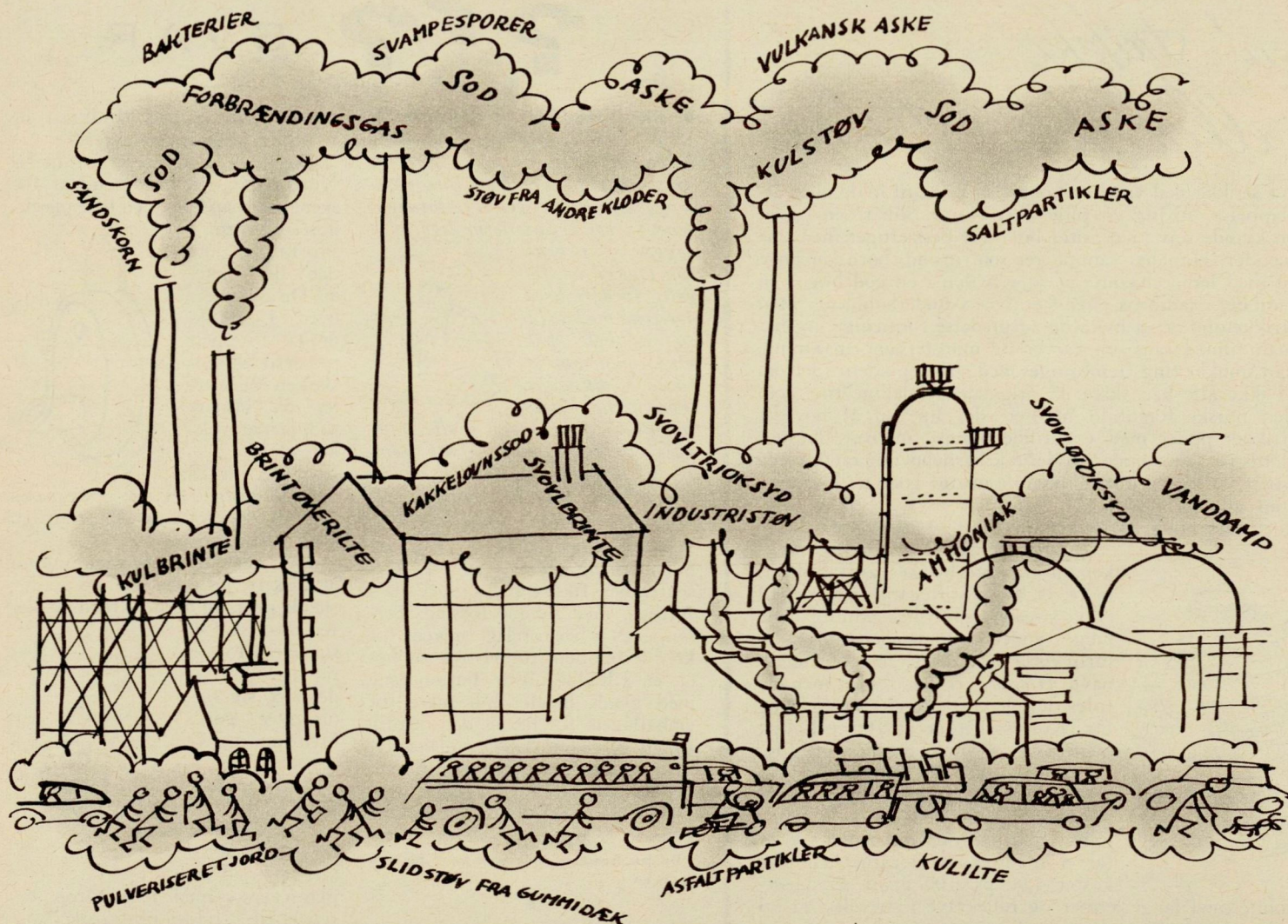
I øvrigt for-
søgte man for et par år siden at sælge en nydelig lille mathvid, ru plasticflaske med stænkeprop, beregnet til at fyldes op fra den store *Nurén*-flaske. Den kostede ca. 1.65 kr. med indhold, var næsten uopslidelig og betydelig nemmere at håndtere end den store flaske. Den kunne ikke sælges. Tiltrods for, at de, der har købt den, er lykkelige for flasken den dag i dag.

• **DEN LILLE DIPPEDUT.** Mange læsere har i deres breve spurgt, hvorfor der ikke er plasticpropper med bældetud på frugtfarveflaskerne. Andre mener, at soya- og kulørflaskernes prop kunne være endnu bedre. Fru Pedersen i Harlev, der iøvrigt er godt tilfreds med, at plasticpropperne er kommet på alle FDBs flasker, vil gerne have kapslens duppedit lidt større. Man får omme tommelfingre af at skubbe kapslerne af, når duppedit er så lille. Kan den ikke blive større? spørger hun.

☛ Alle brevene er forelagt Krydderimøllens og Viby-fabrikernes ledere. De er altid glade for at høre husmødrenes (og iøvrigt også mændenes) erfaringer, ønsker og forslag. Nu drøfter de spørgsmålene med deres emballagefolk, og det skal der allerede være kommet noget ud af.

DEN FORPESTEDE LUFT OG DET LIVSFARLIGE VEJR

Vejrforandringer gør os mere glem-somme, skaber flere trafikulykker og truer de vejrfølsomme med et utal af sygdomme fra nyrekolik til grøn stær, påstår en ny bog om Luften, vi lever i – og endnu mere faretruende er den forurening af atmosfæren, men-neskene selv har ansvaret for.

DET BLIVER mere og mere ubehageligt for os mennesker, at vi ikke er indrettet, så vi kan leve i et lufttomt rum. Også selv om man ser bort fra den så stærkt omtalte radioaktivitet fra brint- og atombombeforsøg, synes stadig større farer og ulemper at true fra det lufthav, vi ikke kan undvære.

Antallet af *vejrfølsomme* mennesker vokser således stærkt, og listen over de fænomener, man tror at kunne sætte i forbindelse med omslag i vejret, bliver stadig længere. Tyske statistikere hævder f. eks.,

at optrækkende dårligt vejr, endnu mens det er hundreder af kilometer borte, er i stand til at udløse en stigning i antallet af trafikulykker. Den forklaring, man har kunnet finde, er, at ændringerne i atmosfæren giver menneskene en længere reaktionstid. Under de samme omstændigheder bliver folk mere *glemsomme* – i en sådan grad, at den forestående vejrforandring ligefrem skal kunne spores i antallet af tabte sager, der indleveres på hittegods-kontorerne.

Flere selvmord og mere blindtarmsbetændelse

Tyskeren *Theo Löbsack*, der har samlet en mængde af den slags forbløffende kendsgerninger og teorier i sin bog *Luften, vi lever i* (Schultz) nævner også, at barometerfald ledsages af en stigning i antallet af selvmord. Der begås, siger han, dobbelt så mange selvmord, mens kold- og varm-luftfronter passerer, som tre dage før og tre dage efter.

At gigtsmerter ofte påvirkes af vejret, er vel almindelig kendt, men derudover kan

vejrskifte ifølge Löbsacks undersøgelser udløse så forskellige sygdomme som øjenlidelsen grøn stær, slagtilfælde, hjerteslag, angina pectoris, spædbarnsstivkrampe, akutte kolikker på grund af galde-, nyre- og urinledersten, lungebetændelse, svangerskabskrampe, strubehoste, epileptiske anfald, halsbetændelse og blindtarmsbetændelse!

Her er ikke tænkt på de tilfælde, hvor en person pådrager sig f. eks. en lungebetændelse ved at gå ud i regnvejr uden at være klædt på til det. De påvirkninger, Löbsack taler om, rammer lige så godt en person i kakkelovnskrogen som i det fri – ja, om han så ligger i sengen. Men naturligvis må der i forvejen være tilbøjelighed til en sygelig reaktion hos de pågældende, således at vejrets indflydelse kun giver „det sidste skub“.

Bedre „grobund“ for bakterier og blodpropper

Virkningen af et vejromslag går imidlertid endnu videre. Det kan f. eks. forandre „den menneskelige jordbund“ for bakte-

rierne. Muligheden for blodpropper og dermed risikoen ved større operationer øges under visse vejrforhold. Når barometret stiger voldsomt, forhøjes antallet af hvide blodlegemer hos de vejrfølsomme. Passage af kold- og varmluftfronter kan medføre forandringer i blodserumets kemisk-biologiske sammensætning. Kvinder, der venter deres nedkomst, får ofte stærkere veer på dage med uro i vejret.

1-2000 tons stjernestøv om dagen

Hvad det er for kræfter, der fremkalder dette samspil mellem vejr og sygdom, ved man faktisk ikke noget om.

Derimod er man ikke i tvivl om årsagen til en anden fare: den tiltagende forurening, for ikke at sige forpestning af den luft, vi indånder. Man er blot ikke klar over, hvordan man skal få standset denne udvikling, eller man viger tilbage for at gøre det, bl. a. af økonomiske grunde.

Selv fra naturens hånd er den atmosfæriske luft alt andet end ren. Helt op til 10.000 meters højde holder bakterier, svampesporer og pollenstøv sig svævende. I mere end 1 kilometers højde har man fundet op til 120 kim i en lufttæthed på størrelse med et stykke hugget sukker. Også livløse stoffer flyder rundt i lufthavet uden at menneskene har noget ansvar derfor: vulkansk aske, støv og sod, saltpartikler fra havvandet, sandskorn fra ørkenerne og støv fra andre kloder. Hver dag falder op til 2000 tons støv fra „andre verdener“ ned gennem vor atmosfære.

Fordelt i det umådelige lufthav er disse partikler imidlertid for intet at regne mod den forurening, som har været i gang det sidste hundrede år, fremkaldt af industrialiseringen og trafikens motorisering. Målinger i en række lande, der er mere frem-skredne på dette område end Danmark, giver et fingerpeg om, hvad vi kan vente os, hvis vi blot lader tingene gå deres skæve gang.

140.000 støvpartikler med hvert åndedrag

Over Vesttyskland daler skønsmæssigt 1 million tons industristøv ned om året – deraf alene 600.000 tons over Vesttysklands egentlige industriområde. I umiddelbar nærhed af de mest støvende fabrikker er målt indtil 850.000 støvpartikler pr. liter luft. I New York inhalerer beboerne 70.000 til 140.000 støvpartikler med hvert åndedrag.

Den støvfylde luft lægger sig delvis lammende på åndedrætsorganerne, men den hviler også som en tågeklokke over storbyerne og holder indtil 40 pct. af sollyset borte – til alt uheld først og fremmest de helbredende og kimdræbende ultraviolette stråler. En undersøgelse i den engelske by Manchester viste, at solen i et bestemt industriområde skinnede 136 timer mindre om året end i landdistriktet udenfor byen. Følgerne heraf er endnu ikke klarlagt, men de synes bl. a. at kunne omfatte træthed, vægttab og søvnløshed.

Renest luft i 2. sals højde

Atmosfæren over en storby med megen industri kan (i vindstille) opdeles i tre

nogenlunde skarpt adskilte lag. Det nederste, umiddelbart over vejbanen, rummer trafikstøvet, der består af pulveriseret jord, slidstøv fra gummidæk, alle mulige plante- og dyreprodukter, ganske små asfaltpartikler og skarn. Dette lag hvirvler trafikken atter og atter i vejret indtil ca. 4 meters højde. Det andet lag ligger i højde med beboelseshusenes tage, 10-20 meter fra jorden og præges indholdsmæssigt af sod og aske. Det tredje og højeste lag består af udblæsningsluft fra fabrikksskorstene og ligger i ca. 60 meters højde. Ud for husenes anden og tredje etage vil storbyluften altså oftest være renest – bedre end omkring toppen af et højhus i samme omgivelser.

I vindstille eller tåge bliver giftfaren fra denne dunst særlig akut. For kun et par år siden krævede en sådan atmosfærisk situation i London i løbet af et par uger flere tusinde dødsfald. Dødeligheden var i virkeligheden større end under den sidste store kolera-epidemi. Lignende katastrofer kan næppe forekomme i Danmark, hvis industri og vejrlig jo ikke kan sammenlignes med Londons. Men luftens forpestning har en anden, snigende virkning, som måske er endnu alvorligere.

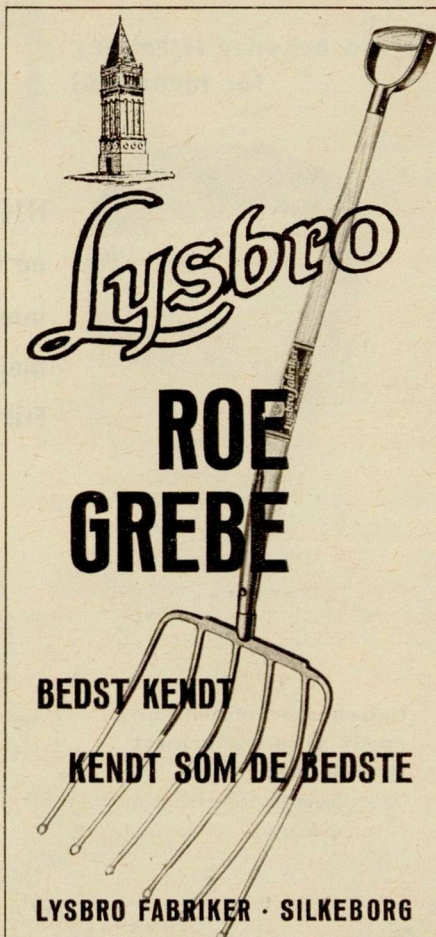
Kræftfaren fra luften

Theo Löbsack refererer laboratorieforsøg, som tyder på, at luftforgiftningen i storbyerne kan medvirke til at fremkalde både hudkræft og lungekræft. I England har man påvist, at antallet af dieseldrevne køretøjer og antallet af lungekræftdødsfald fra 1934 til 1950 er steget i næsten nøjagtig samme forhold. Det kan være en tilfældighed, men også forbrændingsgasser fra benzindrevne biler og nogle af de luftarter, der dannes i skorstensrøg, rummer – at dømme efter videnskabelige forsøg med dyr – kræftfremkaldende stoffer.

Under alle omstændigheder er koncentrationen af kulilte på stærkt trafikerede punkter i en storby efterhånden ved at nærme sig den grænse, hvor der er fare for direkte kulilteforgiftning. 10 meter bag udblæsningsrøret på en bil indeholder luften 1,5 meter over jorden 0,02 % kulilte, og på meget trafikerede knudepunkter har man målt koncentrationer på 0,03 %, hvilket er nok til at give kvalme og hovedpine efter 2-3 timers forløb, og ved længere tids ophold svimmelhed og forstyrrelse af synsevnen. Ved 0,05 % begynder den akutte livsfare.

Der er altså ikke så forfærdelig stor en margin, og man har været ude for, at trafikbetjente efter en travl dag måtte indlægges på hospitalet med kulilteforgiftning. Særlig truede er iøvrigt børn i barnevogne, fordi de befinder sig i et lavere luftlag end det, vokse mennesker indånder.

Der er fremsat mange forslag til bekæmpelse af denne forurening – adskillige ret fantasifulde, såsom at indrette store riste i trafikerede gadekryds og derigennem suge udblæsningsgassen bort fra gaderne – og der er ingen tvivl om, at meget kan gøres, hvis man vil ofre det nødvendige på formålet. Så man behøver ikke at nøjes med den trøst, at forgiftet luft dog er bedre end slet ingen.

Lysbro

ROE GREBE

BEDST KENDT

KENDT SOM DE BEDSTE

LYSBRO FABRIKER · SILKEBORG

Soet fart i dyrene med

Terramycin*

TILSKUDSFODER

– der kan spares 14-18 dage i grisenes opvækst og meget i foderforbruget, d.v.s. hurtigere og større fortjeneste til Dem.

Sække à 5, 10, 25 og 50 kg

FÅS I BRUGSEN

Pfizer

Martinsvej 7, Kbh. V. Luna 5001

**Hvad betyder HJEMMET
for hjemmet?**

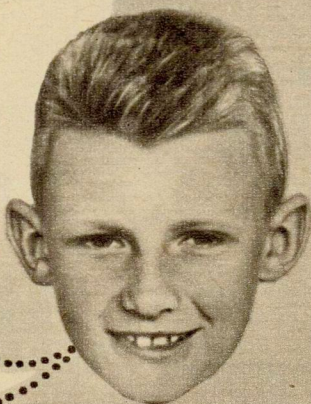
**Vi spørger
montørfamilien i Kolding**

**HJEMMET's artikler om teknik
og videnskab er virkelig
interessante og oplysende, siger
mejerimontøren fra Kolding,
Erik Ringström**

**Rejsebeskrivelserne er
noget af det allermost
spændende,**

og jeg lærer en masse om frem-
mede lande, siger 12-årige Lars.

**Der er masser af
dejlig underholdning**

til os alle i HJEMMET – siger hus-
moderen fru Else Ringström. – Der-
for glæder vi os altid til tirsdagen,
for den er HJEMMET's dag!

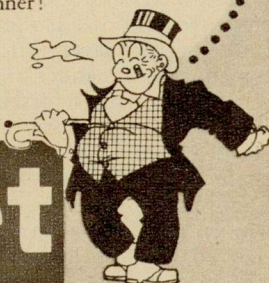
Tegneserierne!

siger 10-årige Anne Marie. – Ih, hvor
er de altså gode – både Knold og Tot
og Gyldenspjæt og Walt Disneys sjove
tegninger og fortællinger om Anders
And og hans venner!

Hjemmet

Det farverige ugeblad for HELE familien!

* BØGER

Barmhjertighedens ondskab

Karl Bjarnhof: Den korte dag er lang nok
(Gyldendal) 15,75

Den dag, Bjarnhof skriver om, er en februardag på et københavnsk hjem for blinde kvinder. Den begynder med, at de venter på deres morgenmad – mælk og grød, mens forstanderinden ved samme bord får kaffe med ristet brød ... Når man så dem sidde der langs bordets sider – ens eller næsten ens – med lukkede øjne og lukkede begivenheds-løse ansigter og brune, strikkede trøjer og hvergarnsgrå kjoler, når man så deres tavse munde og tålmodigt foldede hænder, kunne man også få den tanke, at de bare sad og ventede på at blive født. Eller at de sad og ventede på opstandelsen. På den måde havde nogle af dem ventet i tredive år. Nogle i fyrrer. Enkelte i halvtreds.

Dagen – og bogen – slutter med, at de samme mennesker sidder og venter på deres aftensmad – et lige så trøstesløst skue ...

Hjemmet, de bor på, er en privat, filantropisk institution, oprettet af en frimurerloges eller et lignende broderskabs velgørende og velhavende medlemmer. Det er skyggesiden af denne barmhjertighedsgerning, som Bjarnhof drager frem. Ikke blot er tilværelsen her under velgørenhedens blytag fattig, kold og fortærende ensformig. Personalet udøver i uforstand, irritation eller direkte ondskab en sand hverdagens terror over for de blinde – overvåger, kontrollerer og ydmyger dem, fratager dem alle små behageligheder, forsøger at ødelægge alle glæder for dem, og forlanger samtidig, at de skal være dybt taknemlige over, at nogen i det hele taget vil sørge for hjælpeløse stakler som dem.

Det er med en stiltfærdig, men fuldkommen sønderætsende vrede og ironi, Bjarnhof skildrer denne kombination af forsorg og ondskab, der kræver af levende mennesker, at de med taknemlighed skal sætte sig hen blot for at *visne og dø, sygne hen under en kvælende byrde af barmhjertighed.*

Dette tema, som Bjarnhof tidligere har været inde på, gennemspilles her i romanform. Kun personer med et førstehåndskendskab til blindeforsorgen vil kunne bedømme, i hvor høj grad skildringen svarer til levende modeller, men det ville utvivlsomt også være helt fejlagtigt at tro, bogens anklage kun er rettet mod et så afgrænset mål.

Det har langt snarere adresse til os alle, når forfatteren klarlægger den hjerteløshed, det er at stemple et menneske som en hjælpeløs invalid og afsondre det i en verden, hvorfra end ikke et nødråb kan nå ud. Og sæt nu, som en af bogens personer siger, at den blinde tværtimod *at have hjælp behov, trænger til at give ... De kan have taget fejl alle sammen – hun selv med. Sæt hun i stedet for at være fattig i virkeligheden er rig ... At hun ikke har rakt sin hænder frem for at tigge og for at tage imod, men for at dele ud ...*

Den styrke og rigdom, der kan leve i et menneskesind selv under de mest sløvende og modbydelige ydre kår, kommer netop stærkt til udtryk i „Den korte dag ...”. Disse blinde hjælper hinanden, om det så blot er med at vente på forstanderinden. De deler glæden ved det halvårige brev fra omverdenen med en lidelsesfælle. Den gamle mor, der måned efter måned forgæves venter besøg af sønnen, er den første til at und-

skyldte ham med *alt det, han har at stå i*, og da den Maria, som klarest forstår og stærkest hader hjemmets tyranni, endelig får en chance for at forlade det, giver hun afkald på denne lykke, fordi hun ser, at hendes svagere lidelsesfæller har behov for hende. Det er de seende mennesker, der svigter, som den unge mand, der rejser fra sin blinde kæreste og lader en duftende hyacinth i mørket være sit eneste spor. Men naturligvis har han alle de gode undskyldninger, som „normale“ mennesker nu engang har, når de svigter et medmenneske ...

„Den korte dag ...“ er stilistisk af samme høje kvalitet som Bjørnhofs erindringsbøger. Den går sikkert ligesom de en international succes i møde.

Sådan er Italien

Roger Vailland: *Loven og Mariette* (Gyldendal) 18,75

I den lille italienske købstad har man ingen hemmeligheder for hinanden. Byens politiassistent er velunderrettet om alt lyssky, for han deler lejlighed med byens overbandit. Og denne er „hæderligheden selv“. Han betaler andre for at udføre lovovertrædelserne, men bliver dog vred, da en turist en dag frarøves en halv million lire. Tyven har krænkert hans monopol.

Mariette, den mest uskyldige og derfor mest efterstræbte pige i byen, har begået røveriet sammen med sin ven. Overbanditten får bevis herpå den dag, han gør alt for stærke tilnærmelser til Mariette og sendes væk med snitsår i kinden og turistens tegnebog i lommen. Så bliver banditten anholdt for røveriet, men alt kan heldigvis klares, i stedet for sættes en af hans fjender i fængsel, og dermed er freden genskabt i byen. Mariette og overbanditten finder sammen, lige børn leger jo bedst.

Overraskende har en franskmænd skrevet romanen *Loven og Mariette*, der lag på lag afdækker livet og menneskene i den lille italienske by. Har man i nogle feriedage oplevet en sådan by, vil man nikke genkendende til kirken, torvet og Bar Sport. Sådan er Italien jo. Ved at tænke på bogens franske forfatter, falder det så ind, at bogen lige så godt kunne fortælle om en fransk købstad. Eller om en dansk. Snavset bag facaderne er ens overalt.

FILM

Tatjana - i stedet for politik

To unge elskende skilles af krigen. *Han* drager til fronten, uden at de i forvirringen får sagt farvel, og falder, mens han er ved at redde en kammerat. *Hun* hører intet fra ham, knuges af uvisheden, må se sit hjem og sine forældre tilintetgjort under et bombeangreb, bliver i sin sorg et bytte for kærestens fætter, voldtages af og gifter sig med ham, gribes af anger og ruelse, tænker på selvmord, opgiver det, da en lille forkommen dreng kalder på hendes moderinstinkt og besinder sig - i filmens sidste scener - på, at livet må gå videre.

Det er fantastisk, at russerne over dette skelet til en banal føljetonroman har kunnet bygge en betagende film som *Tranerne flyver forbi*. Først og fremmest er det *Tatjana Samoilova* som den unge pige, der har gjort det muligt. Mens man ser udtrykket i hendes øjne skifte fra ungpigelykke til fortvivlelse, vrede, selvopgivelse, resignation og atter vågnende livsmod, bliver den trivielle tragedie til en levende og fængslende historie om hver-

Tatjana Samoilova.

dagsmennesker i krigens skygge. Hun er slet ikke den partiskolede og sportstrænede superpige, man ellers frygter for at møde i en sovjetfilm, lige så lidt som hun minder om Hollywoods stjernepiger. Muligvis har hun samme brystmål, men det er ligesom ikke så afgørende.

Afvigelsen fra den hidtidige sovjetiske film-normal er dog næppe kun motiveret med Tatjanas smukke øjne og ungpigesødme. Adskilligt andet i filmen vidner også om den mildere brise, som viftede henover det russiske kulturliv for et par år siden. En af filmens andre hovedpersoner tillader sig ligefrem at gøre nar af den proklamation om hjemmefrontens urokkelige troskab mod parti, fædreland osv., et par arbejdskammerater opvarter den bortdragende med. Den scene var næppe kommet langt i Stalins velmagtsdage.

Kvinder uden make up

Det er trist nok, men måske ikke så mærkeligt, at *Livets Under* foreløbig ikke har udøvet den tiltrækningskraft på det danske publikum, som filmens kvalitet berettiger den til. Forskellen på den og de amerikanske gigantfilm, som er kassetrumf for tiden, er næsten så stor, som man tænke sig, idet Ingmar Bergmans princip er at give afkald på flest mulig af filmens ydre virkemidler for at koncentrere tilskuerens opmærksomhed om det væsentlige.

I *Livets Under* har han samlet hele handlingen om et par døgn på en af stuerne i et hospitals fødeafdeling. Her mødes tre patienter: den intellektuelle magisterfrue Cecilia, som tror at hun aborterede, fordi hendes mand ikke ønsker barnet, og hun selv var for svag til at ønske det alene, den kerne-sunde, frodige og harmoniske Stina, som er ene fryd og forventning ved tanken om den Lille-Harry, hun skal skænke sin Store-Harry, og endelig Hjørdis, den alt for unge, ugifte, vordende mor, som det er gået ilde i storbyen og som kun ønsker at blive fri for at føde sit barn. Tre hverdagsmennesker i en hospitalsverden.

For at komme virkeligheden så nær som muligt er underlægningsmusik udeladt, og Bergman lader sine tre hovedpersoner, Eva Dahlbeck, Ingrid Thulin og Bibi Andersson optræde helt uden glamour-effekter. Men han ser virkeligheden med en stor kunstners øjne og gengiver den med en sådan beherskelse af stoffet, at kunst og virkelighed smelter sammen. Man lever med i denne verden, ler og knuges sammen med disse tre kvinder og lærer noget ikke blot om dem, men om *kvinden* - og om den kraft, hvormed alle, der lever i et fællesskab, påvirker hinanden og er med til at forme hinandens skæbne. Da Stina, der synes skabt som den ideelle mor, mister sit barn ved selve fødslen, reagerer Hjørdis - tilsyneladende den mest ueg-

nede mor af de tre - på denne tragedie med en flugt ind i livet, rejser tilbage til forældrene for at føde det uønskede barn.

Filmen hedder på svensk *Nära Livet* og den bringer virkelig tilskueren nær ind på noget af det centrale i tilværelsens under og dødens meningsløshed, moderskabets lykke og kval, resignationen hos den, der ikke er stærk nok, og styrken hos den, der forekommer svag og sårbar. Det er kun menneskene, der spørger om meningen med alt dette, siger filmens forfatterinde, Ulla Isaksson. Livet stiller ingen spørgsmål, giver intet svar, men er bestandig på vandring ind i nye fødsler, nyt liv.

Bibi Andersson (tv.) og Eva Dahlbeck som to modsætninger: Hjørdis, der ikke ønsker sit barn, og Stina, for hvem barnet er et livets under.

Den sorte kæmpe

Det sker ved højlys dag, at en syvårs pige bliver fundet dræbt i skoven. Bissekræmmeren, der anmelder fundet, sigtes for drabet. Efter et forhør, der varer hele natten, tilstår han dette og to lignende, hidtil uopklarede mord. Og sagen slutter, fordi bissekræmmeren tager sit liv.

Ene af alle er en politikommissær overbevist om, at morderen lever og påny kan forvolde forældre sorg. I skolen har den myrdede pige tegnet en sort kæmpe, der giver en lille pige chokolade. Hvor er denne kæmpe? Politikommissæren påtager sig et udsigtsløst undersøgelsesarbejde, men som ved et under går kabalens endelig op, overst i kortstabelen ligger den sorte, syge mand uskadeliggjort.

Det skete ved højlys dag kan ses som en utroligt spændende kriminalfilm. Men den kan også ses som et dokument, der fremhæver forældrenes ansvar for deres børn og samfundets ansvar for mennesker, hvem skæbnen har kastet en mørk skygge i sindet.

Ved siden af *Heinz Rühmann* som politimanden og *Michel Simon* som bissekræmmeren ses et persongalleri i hvilket alle personer har det fællestræk, at de virker ægte. Det gælder ikke mindst to syvårige piger, de er begge henrivende og forbløffende naturlige.

I skolen fortæller den lille pige eventyret om den sorte kæmpe. Vil politimanden (Heinz Rühmann) tro hende?

Nu har du vel
husket
TREKRONER
margarine

Ja, til et godt stegeresultat skal man have god margarine - TREKRONER margarine, velegnet til både stegning, bagning og bordbrug og en fin genvej til virkelig økonomisk husførelse.

1-2-3

TREKRONER
margarine

-gå i Brugsen

- så får De dividende - ovenikøbet

